

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI**

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení

Diplomová práce

**Chudoba a sociální vyloučení ve vybraných zemích
EU**

Poverty and social exclusion in selected EU countries

Předkládá: Ivana Šípková

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Louda CSc.

Plzeň 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Chudoba a sociální vyloučení ve vybraných zemích EU*“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

V Plzni dne .....

.....

podpis autorky

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu JUDr. Tomáši LOUDOVI CSc. za jeho cenné rady a připomínky, kterými přispěl k vypracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	7
1 Chudoba.....	9
1.1 Objektivní chudoba	10
1.1.1 Relativní chudoba	11
1.1.2 Absolutní chudoba	11
1.2 Subjektivní chudoba.....	12
1.3 Hodnocení chudoby v EU	13
1.3.1 Míra ohrožení chudobou.....	13
1.4 Měření chudoby.....	16
1.4.1 Přímé a nepřímé měření chudoby	16
1.4.2 Preskriptivní a konsenzuální koncepty měření chudoby	17
1.5 Přístupy k řešení chudoby	17
2 Sociální vyloučení	19
2.1 Mechanismy sociálního vyloučení.....	20
2.2 Formy sociálního vyloučení.....	21
2.1.1 Bezdomovectví	21
2.1.2 Rizikové skupiny	23
3 Sociální politika EU a její vývoj	29
3.1 Počátek evropské integrace a snahy o koordinace sociální oblasti	29
3.2 Současné sociální modely a koordinace sociálního zabezpečení v rámci EU.....	35
3.3 Instituce, fondy a programy EU soustředěné na zaměstnanost, chudobu a boj proti sociálním vyloučení	41
3.3.1 Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné	

příležitosti (EMPL).....	42
3.3.2 Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO)	42
3.3.3 Evropský parlament - Výbor pro zaměstnanost a sociální věci	43
3.3.4 Evropský sociální fond (ESF).....	44
3.3.5 Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGF).....	44
3.3.6 Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD).....	45
3.3.7 Evropská síť proti chudobě a sociálnímu vyloučení (EAPN).....	46
3.3.8 Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI)	46
3.3.9 Program Evropa 2020	47
3.3.10 Program PROGRESS	48
4 Chudoba, sociální vyloučení a boj proti nim v České republice	49
4.1 Základní východiska do problematiky chudoby a sociálního vyloučení v České republice	50
4.2 Aktivní nástroje předcházení vzniku chudoby a sociálního vyloučení v České republice	52
4.2.1 Politika zaměstnanosti v České republice.....	52
4.2.2 Vzdělávací politika v terciálním sektoru v České republice.....	53
4.2.3 Orgány odpovědné za vzdělávací politiku v České republice.....	56
4.2.4 Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020.....	56
4.3 Pasivní nástroje řešení chudoby a sociálního vyloučení v České republice	57
4.3.1 Zákon o životním minimu a existenčním minimu	58
4.3.2 Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.....	59
4.3.3 Garantovaná minimální mzda v České republice	60
4.3.4 Rodinné dávky v České republice.....	61

4.3.5	Dávky v nezaměstnanosti v České republice.....	62
5	Chudoba, sociální vyloučení a boj proti nim ve Švédském království	64
5.1	Základní východiska do problematiky chudoby a sociálního vyloučení ve Švédském království.....	65
5.2	Aktivní nástroje předcházení vzniku chudoby ve Švédském království.. ..	66
5.2.1	Politika zaměstnanosti ve Švédském království	66
5.2.2	Vzdělávací politika ve Švédském království	70
5.3	Pasivní nástroje řešení chudoby a sociálního vyloučení ve Švédském království.....	73
5.3.1	Sociální ochrana ve Švédsku, její právní zakotvení a druhy dávek.. ..	74
5.3.2	Rodinné dávky ve Švédsku.....	76
5.3.3	Dávky v nezaměstnanosti ve Švédsku	76
5.3.4	Garance minimálních zdrojů ve Švédsku	77
6	Komparace chudoby, sociálního vyloučení a boj proti nim v České republice a Švédském království.....	80
	Závěr.....	83
	Resume	85
	Seznam tabulek a obrázků.....	87
	Seznam zkratk.....	88
	Seznam použité literatury	90

Úvod

Chudoba se dotýká každého člověka na světě. Každý se s chudobou někdy setkal, každý o ní něco slyšel, avšak ne zdaleka každý jí trpí. Mezinárodní den proti chudobě připadá na 17. října. Cílem tohoto dne je zejména informovat o problematice a vytvořit vlnu solidárnosti. Eurostat každoročně vydává zprávu, ve které srovnává míru chudoby, jak mezi evropskými zeměmi, tak mezi skupinami jejich obyvatel. Existují státy, které chudoba postihuje více, a státy, kterých se týká méně. Opatření, pomocí nichž lze chudobě čelit, je celá řada. Je ale nutné rozlišovat, zda se jedná o aktivní opatření, která mají preventivní charakter, či zda se jedná o nástroje pasivní, pomocí nichž se již řeší existující chudoba.

Nástroje preventivního charakteru mají pochopitelně klíčový význam a státy by jich měly primárně užívat. Předcházení vzniku sociálních problémů je totiž humánnější, účinnější a zpravidla i méně finančně náročné než jejich následné řešení. Prevence vzniku chudoby spočívá v přijímání řady socioekonomických opatření, a to v nejrůznějších dílčích sociálních politikách. Politiky, které by měly přispět k omezení vzniku chudoby, jsou především adekvátní vzdělávací politika, politika zaměstnanosti a také politika sociálního zabezpečení. Při současném trendu rostoucí míry globalizace je bezesporu největší míra prevence chudoby přikládána právě výše zmíněné vzdělávací politice. Realita častého výskytu chudoby ale ukazuje, že pouze aktivní činnosti předcházení vzniku chudoby nestačí a v současném světě je potřeba existence socioekonomických opatření stále na místě.

Cílem této diplomové práce je přiblížit nástroje předcházení a řešení chudoby a sociálního vyloučení ve vybraných zemích EU a následná komparace obou přístupů v daných zemích.

Nejprve je práce zaměřena na úvod do zkoumané problematiky. Práce obsahuje tři teoretické bloky. V prvním je definována chudoba jako taková a její rozdělení na chudobu objektivní a subjektivní. Chudobu objektivní lze dále rozdělit na relativní a absolutní. Autorka dále hodnotí chudobu v EU a uvádí způsoby, jak lze chudobu měřit. Měření může být přímé a nepřímé nebo preskriptivní a konsensuální.

Druhá kapitola je věnována sociálnímu vyloučení. Rozebírány jsou mechanismy a formy sociálního vyloučení. Ve třetí části této práce je zkoumána sociální politika EU. Pozornost je zaměřena na evropskou integraci od počátku a současné sociální modely. Dále autorka zkoumala instituce, fondy a programy EU soustředěné na zaměstnanost, chudobu a boj proti sociálním vyloučení.

Stěžejní část práce je zaměřena na chudobu, sociální vyloučení a boj proti nim ve vybraných zemích. Autorka se rozhodla vybrat země Českou republiku a Švédské království. Jedná se o dvě naprosto odlišné země, i co se týče systémů sociální politiky. Obě země mají totiž odlišnou právní úpravu a přístup k řešení různých sociálních událostí svých občanů. Nejdříve autorka představila země, dále popsala základní východiska do problematiky chodoby a sociálního vyloučení dané země a následně vybrané aktivní a pasivní nástroje řešení problematiky. Na závěr práce autorka provedla komparaci obou zemí a zmínila nejzajímavější poznatky.

1 Chudoba

„Někdy si myslíme, že chudoba znamená jenom být hladový, nahý, bez domova, avšak ta největší chudoba je chudoba těch, kdo jsou nechtění, nemilovaní a zanedbávaní. Tento druh chudoby musíme léčit ve svých domovech.“¹

Matka Tereza

Chudoba je velice komplexní pojem a široký pojem, který se dotýká všech národů. Široká veřejnost si dovede představit, co se za tímto pojmem skrývá, avšak každý pod ním představí něco jiného. Odborníci tuto problematiku definují různě. Chudobu nelze definovat v jedné větě. Existuje mnoho názorů na to, koho můžeme označit jako chudého. Nelze ji rovněž zkoumat pouze jednou vědní disciplínou, neboť jde o téma mezioborové. Dotýká se celé řady společenských oborů jako je ekonomie, sociologie, antropologie, filozofie, politiky sociální a rovněž správy. Nejde také určit, kdy chudoba vznikla. Provází totiž lidstvo od počátku až do dnešních dní. Lze polemizovat, že vznik chudoby je spojen se vznikem peněz. Na druhou stranu je nutné uvést, že již před vznikem peněz se používal primitivní směnný obchod (barter), kdy probíhala výměna zboží nebo služeb za jiné zboží nebo služby bez využití peněz. Už v této době jeden obchodník disponoval vyššími prostředky směny a tím byl jeden bohatší než jiní chudší obchodníci.² Je tedy zřejmé, že se jedná o těžko uchopitelný pojem, který se nedá přesně determinovat co do prostoru, času a způsobu jeho řešení.

V odborné literatuře se lze setkat s desítkami definic chudoby. Ve své publikace autoři Spicker a kol. (2007) odkazují významného německého filozofa a sociologa Georga Simmela. Ten uvedl, že pojem chudoba v kontextu sociologie neodkazuje na všechny osoby s nízkými příjmy, ale na ty, kteří jsou závislí na sociální podpoře. V odborné literatuře se objevuje termín závislost v souvislosti

---

1 ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2. Str. 11.

2 SVATOŠ, Miroslav. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 9788024727080. Str. 15.

s osobami, které pobírají dávky sociálního zabezpečení.³ Na poli antropologie se pak lze setkat s pojmem kultura chudoby. K jeho užití došlo v padesátých letech dvacátého století a to americkým antropologem Oscarem Lewisem. Tento antropolog si při studiu života ve slumech (jednalo se především o oblast Mexika) všiml společných znaků a vzorců chování, jimiž se vyznačoval život lidí dlouhodobě žijících v chudobě, strádání a sociálním vyloučení. Vzorce se na různých místech opakovaly, a to nezávisle na etnické příslušnosti oněch chudých lidí. Typickým znakem způsobu života těchto lidí je bydlení, které je soustředěné v určitých lokalitách, většinou stranou od majoritní společnosti. Tito lidé mají špatně placenou nebo vůbec žádnou práci. Trpí chronickým nedostatkem peněz, který je permanentně nutí zadlužovat se. Jejich životní postoj je obrazem jejich života. Žijí přítomností. Budoucnost je pro ně jen pojmem v mlze.⁴

Jak již bylo zmíněno, chudobu lze definovat rozličně a to ve vazbách na konkrétní obory, které tento pojem zkoumají. Obsah ale zůstává zachován. Tradičně je chudoba ve společnostech vnímána jako stav, kdy není jedinec schopný upokojuvat své základní potřeby. Míra chudoby je závislá na úrovni spotřeby obyvatelstva např. v USA či Kanadě je člověk nesrovnatelně lépe zabezpečen než v zemích subsaharské Afriky.⁵

V následujících podkapitolách jsou definovány jednotlivé druhy chudoby. Každé členění popisuje chudobu z jiného hlediska. Vybraná dělení jsou společností nejčastěji akceptovaná a lze se s ním setkat v mnoha odborných publikacích.

1.1 Objektivní chudoba

Toto rozdělení popisuje kontrast vnímání chudoby jedincem a stanovenými

---

³ SPICKER, Paul., Sonia. ÁLVAREZ LEGUIZAMÓN a David GORDON. *Poverty: an international glossary. Second edition.* New York: Zed Books, 2007. ISBN 9781842778234. Str. 46.

⁴ HÁJKOVÁ, Eva. Existuje kultura chudoby a jaké jsou perspektivy jejího vývoje? *Deník Referendum* [online]. 2015 [cit. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/19463-existuje-kultura-chudoby-a-jake-jsou-perspektivy-jejeho-vyvoje/>.

⁵ JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech.* V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074003264. Str. 52.

normami. Určuje, kdo se chudý cítí a kdo opravdu chudý je. Objektivní chudoba je stanovena na národní a mezinárodní úrovni a je definována právními normami. Jde o stav, při kterém si jedinec není schopen opatřit věci potřebné k životu na základě svého nízkého příjmu. Touto chudobou trpí celosvětově jedna šestina obyvatelstva světa.⁶ Objektivní chudoba je měřitelná. Její míra se stanovuje bez ohledu na názor těch, kterých se týká.⁷ Dále se objektivní chudoba rozděluje na relativní a absolutní.⁸

1.1.1 Relativní chudoba

Relativní chudoba se vyznačuje tím, že je jedinec schopen uspokojovat své základní potřeby, ale na daleko nižší úrovni, než je průměr dané společnosti. Tento fakt je znatelný především ve vyspělých společnostech. Zde jsou základní potřeby členů společnosti uspokojovány za absence existence naprosté bídy, která by vedla k hladovění až k případné smrti. Část populace ale čelí vyloučení ze spotřeby dané společnosti a to na úrovni běžného standardu.⁹

Dochází k porovnávání chudých s bohatými. Nikoliv ale z pohledu osob, kterých se týká, nýbrž z pohledu nastavených standardů dané společnosti. Člověk, který žije ve vyspělé zemi, by s největší pravděpodobností nebyl považován za chudého v rozvojových zemích.

1.1.2 Absolutní chudoba

Druhým typem je chudoba absolutní. Světová banka uvádí, že se jedná o „*absolutní zhoršování postavení nejnižších důchodových skupin obyvatelstva, jako životní situaci, která je charakterizována podvýživou, negramotností a nemocemi, vymykající se jakékoliv definici lidských podmínek důstojného*

---

⁶ JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 9788024723976. Str. 174.

⁷ ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2. Str. 111.

⁸ JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 9788024723976. Str. 174.

⁹ MAREŠ, Pavel. Konsensuální přístup k definici chudoby: Chudoba a nerovnost. *Masarykova univerzita* [online]. 1994 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1/.

života.¹⁰ Z definice vyplývá, že absolutní chudobu lze chápat jako tu nejnižší možnou životní úroveň, která je třeba k přežití. Pojí se s naprostým nedostatkem prostředků pro uspokojování elementárních životních potřeb.¹¹ S tímto druhem chudoby se lze setkat, i v zemích s vyspělou tržní ekonomikou. Vlivem nemocí, bezdomovectví a dalších faktorů se přes 100 milionů lidí nachází právě na pokraji absolutní chudoby. Je tedy zřejmé, že se nejedná o problém regionálního rázu, ale o problém globální. Dříve bylo v odborné literatuře uváděno, že příjem rovnající se absolutní chudobě na mezinárodní úrovni byl jeden dolar denně. Český statistický úřad (ČSÚ) však ve svých studiích a analýzách odkazuje na Světovou banku, která udává, že tato hranice se posunula již na jeden a čtvrt dolaru na den.¹² Zvýšení této hranice je možné ale přisuzovat inflaci a změnám cen. Absolutní chudoba je charakteristická svým nerovnoměrným rozprostřením. Zatímco ve střední Evropě žije z celkového množství lidí žijících v absolutní chudobě přibližně 0,5 % obyvatel, v jižní Asii dosahuje absolutní chudoba hranice 43,5 % z celkového počtu obyvatel v této oblasti.¹³

1.2 Subjektivní chudoba

Tento druh chudoby je určovaný tím, jak jedinec vnímá svoje společensko-ekonomické postavení. Je ryze závislý na pocitech a touhách jednotlivců. Člověk se může cítit chudým, protože u ostatních vidí větší bohatství, než kterého je on schopen dosáhnout. Je založena na hodnocení vlastní životní situace, která je autorem vnímána rozsáhleji. Velice dobrým příkladem jsou sousedské vztahy.

---

¹⁰ JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074003264. Str. 52.

¹¹ MAREŠ, Pavel. *Konsensuální přístup k definici chudoby: Chudoba a nerovnost*. Masarykova univerzita [online]. 1994 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1/.

¹² ŠUSTOVÁ, Šárka. Měření chudoby a příjmová chudoba v České republice. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/prezentace-ke-stazeni/2013-04-17-mereni-chudoby-a-prijmova-chudoba-v-cr/>.

¹³ MAREŠ, Pavel. *Konsensuální přístup k definici chudoby: Chudoba a nerovnost*. Masarykova univerzita [online]. 1994 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1/.

Ačkoliv ani jeden ze sousedů netrpí absolutní chudobou, jeden z nich se může v porovnání s druhým chudým cítit. Problém je v tzv. relativní deprivaci, kdy jedinec strádá a má pocit, že je níže postaven.¹⁴

Konkrétním příkladem může být pocit nižšího postavení v důsledku vlastnictví nižší třídy osobního automobilu. V případě, že jeden ze sousedů vlastní osobní automobil Škoda Fabia a druhý je vlastníkem luxusního vozu Audi A8, pak první se může cítit opravdu chudší. A situace může vyústit u deprimovaného jedince až k využití leasingu či jiného závazku k zakoupení vozu nebo jiného společensky uznaného předmětu, aby došlo u jedince k umělému zvýšení společenské prestiže. Učiněné rozhodnutí nemusí být vždy správné. V případě platební neschopnosti úvěrové společnosti se z původního pocitu chudoby může stát chudoba objektivní.

1.3 Hodnocení chudoby v EU

Pojem chudoba je v širším měřítku chápán jako problém nerovnosti a také nedostupnosti sociálních statků, kterými jsou vzdělání, bydlení, zdravotní péče aj. Pro dosahování národního cíle v oblasti boje proti chudobě a sociální exkluzi si Evropská unie určila jeden souhrnný indikátor, který byl vytvořen sloučením tří dílčích níže uvedených indikátorů.

1.3.1 Míra ohrožení chudobou

Vyjadřuje podíl osob, které jsou ohroženy příjmovou chudobou, silnou materiální deprivací nebo žijí v domácnostech s velmi nízkou pracovní intenzitou z celkové populace. V České republice míra ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením dosahuje dlouhodobě nejnižších hodnot v rámci zemí EU. Podíl osob, které byly ohroženy chudobou či sociální exkluzí, činil v období hospodářské a finanční krize 15,3 % v roce 2008 a následně v roce 2011 dosahoval stejné procentuální

---

14 JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 9788024723976. Str. 174.

hodnoty, zatímco průměr ostatních členů Evropské unie (EU 28) dosahoval 24,8 %. Což je o 9,5 % vyšší hodnota, než byla zjištěna v České republice.¹⁵

1.3.2 Příjmová chudoba

Při hodnocení chudoby příjmové se užívá indikátor s názvem míra ohrožení příjmovou chudobou. Cílem je zjistit přesný podíl osob, které žijí v domácnostech, jejichž příjem je nižší než obvykle stanovená hranice na úrovni 60 % mediánu vyrovnaného disponibilních příjmu na spotřební jednotku.¹⁶

Spotřební jednotka je definována podle EU následovně:

- první dospělý v domácnosti = 1,0,
- každá další dospělá osoba v domácnosti (osoba starší 13 let) = 0,5,
- každé dítě (do 13 let včetně) = 0,3.¹⁷

1.3.3 Materiální deprivace

Míra materiální deprivace se určuje podle podílu osob, které žijí v domácnostech, ve kterých není dostatek prostředků na uspokojení 4 z 9 následujících položek. Tyto položky si tedy domácnost nemůže z finančních důvodů dovolit. V následujícím textu práce je jejich výčet:

- schopnost zaplatit neočekávaný výdaj ve výši několika tisíc Kč (pro rok 2014 to byla částka 9 600 Kč),
- mít dostek finančních prostředků na nákup masa, drůbeže nebo ryb (nebo vegetariánských náhražek) na každý druhý den,
- mít finanční prostředky vytápění bytu,
- být schopný zaplatit každý rok všem členům domácnosti dovolenou v rozsahu jednoho týdne mimo domov,
- vlastnit pračku,
- mít televizi,

---

¹⁵ MAREŠ, Pavel. *Konsensuální přístup k definici chudoby: Chudoba a nerovnost*. Masarykova univerzita [online]. 1994 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1/.

¹⁶ *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8. Str. 9.

¹⁷ Tamtéž

- mít telefon,
- používat osobní automobil,
- hradit náklady spojené s bydlením - nájemné, splátky hypotéky, platby za energie (elektřinu, teplo, plyn a vodu) a splátky ostatních půjček, úvěrů nebo leasingu.¹⁸

EU - SILC (European union - Statistics on Income and Living Conditions) provádělo výběrové šetření, kde v letech 2009 a 2014 komparovalo životní podmínky. Na základě zjištěných údajů uvedlo indikátor míry materiální deprivace, který byl vyjádřen v procentech. Ten definuje, kolik procent lidí celosvětově není schopno uspokojit jednotlivé položky materiální deprivace. Ze zjištěných údajů je patrné, že existují položky, které uspokojilo ve druhé šetření, tedy v roce 2014, více procent zkoumaných respondentů. Příkladem jsou telefony či osobní automobily. U mobilních telefonů je nutné zmínit, že se indikátor vyvíjí pozitivně i v důsledku poklesu cen elektroniky na trhu.¹⁹

Naopak položka týkající se konzumace masa, drůbeže nebo ryb každý druhý den se zhoršila a to o 2,3 %. Tento fakt je hodnocen negativně. Jedná se o jeden z největších nárůstů v rámci celého šetření.²⁰ Je paradoxem, že se stávají dostupnější mobilní telefony a osobní automobily než masová složka stravy. K největšímu nárůstu avšak došlo v kategorii neočekávané výdaje. Nárůst činil 3,1 %. Zde je nutné zmínit, že neočekávané výdaje se vážou na finanční gramotnost a rezervy, které by si měly domácnosti průběžně vytvářet. V odborné literatuře se uvádí, že finanční rezerva by měla činit až šestinásobek měsíčního příjmu domácnosti. Měla by být v likvidní formě, tedy rychle přeměnitelná na peníze. S tvorbou finanční rezervy klesá riziko neschopnosti pokrýt neočekávané finanční výdaje a také riziko případného nutného zadlužení.²¹

---

¹⁸ ŠUSTOVÁ, Šárka. Jak se měří materiální deprivace. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2017-10-13]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/>.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. Praha: Grada, 2013. Finance pro každého. ISBN 9788024748337. Str. 86.

1.4 Měření chudoby

Chudobu lze měřit jako veličinu, aby se dalo jednoznačně určit, které subjekty postihuje a které ne. Měřena je zejména chudoba objektivní. Díky tomuto měření získáváme platné informace a fakta. Měřit však lze i chudobu subjektivní. Naměřené hodnoty bývají obvykle vyšší. Existují dva základní přístupy k měření chudoby. Jedná se o tzv. přímý a nepřímý přístup měření chudoby.²² Dále se lze setkat s dalšími způsoby měření chudoby. Ty však nejsou přesné, jelikož neměří chudobu jako takovou, nýbrž faktory působící na ni či s ní související.²³

1.4.1 Přímé a nepřímé měření chudoby

Zvolení způsobu měření chudoby je závislé na analýze, kdy je nutné zvolit, zda pozornost bude soustředěna buď na spotřebu či příjem.²⁴ Základní rozdíl v pojetí přímé a nepřímé chudoby je ten, že přímé měření chudoby zkoumá životní úroveň spotřeby daného subjektu. Měření tedy bere v úvahu nejen příjmy, ale i výdaje. Tedy transformované příjmy do spotřeby. Přímé měření chudoby je spojeno s kupní silou peněz. Nutné je si zde uvědomit, že do měření se promítají dobrovolně chudí lidé a jejich specifika.²⁵

Naopak nepřímé měření chudoby je založeno na příjmech (zdrojích) subjektu před spotřebou, nikoliv na jeho výdajích. Do tohoto měření se nepromítá kupní síla peněz. V tomto způsobu měření se ovšem vyskutuje problém, který je

---

²² ŠUSTOVÁ, Šárka. Měření chudoby a příjmová chudoba v České republice. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/prezentace-ke-stazeni/2013-04-17-mereni-chudoby-a-prijmova-chudoba-v-cr/>.

²³ Způsoby měření chudoby. *Sociální politika* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://politika-socialna.studentske.eu/2008/10/zpsoby-men-chudoby.html/>.

²⁴ ATKINSON, Anthony B. *Ekonomika nerovnosti*. BizBooks, Albatros Media a.s., 2016. ISBN 9788026505129.

²⁵ ŠUSTOVÁ, Šárka. Měření chudoby a příjmová chudoba v České republice. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/prezentace-ke-stazeni/2013-04-17-mereni-chudoby-a-prijmova-chudoba-v-cr/>.

představován nelegálními příjmy.²⁶

1.4.2 Preskriptivní a konsensuální koncepty měření chudoby

Preskriptivní koncept je odvozený od slova preskripce, tedy předepsání či dispozice. Tento koncept měření chudoby je založen na expertních odhadech, které vymezují chudobu. Lze sem zařadit například koncepty spotřebních košů. Zde odborníci definují nezbytné životní položky, na kterých je měření založeno.²⁷

Druhou variantou je koncept konsensuální, nebo-li dohodný. Ten operuje s výpověďmi respondentů na základě jejich odpovědí, kdy respondenti vybírají ze seznamu potřeb položky, které jsou pro ně nezbytné pro život. Dále je tento koncept zaměřen na výběr velikosti příjmů, který respondenti potřebují k životu. Tento přístup je tedy na dohodě společnosti (respondentů), kdo je a kdo není považován za chudého.²⁸

Ačkoli má EU v oblasti měření chudoby a sociálního vyloučení zkušenosti, mají všechny členské země stále významné rozdíly v úrovni hospodářského rozvoje. Evropská unie není v tomto pojetí v žádném případě homogenní oblastí, kde by byly snadno stanoveny ukazatele potřeby a situace všech zemí. Položky materiální deprivace jsou nicméně typickými příklady absolutních měření, která byla stanovena, aby byla použita pro velké množství zemí. Samozřejmě se uplatňují národní rozdíly v tom, co je považováno za minimální nezbytný soubor hmotných životních podmínek.

1.5 Přístupy k řešení chudoby

Opatření, kterými lze chudobu řešit, je celá řada. Obecně je lze rozdělit do dvou kategorií. Na **aktivní** a **pasivní** opatření. První kategorii tvoří opatření, která mají preventivní charakter. Snaží se tedy chudobě předcházet a mají z hlediska

---

²⁶ Způsoby měření chudoby. *Sociální politika* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://politika-socialna.studentske.eu/2008/10/zpsoby-men-chudoby.html/>.

²⁷ ŠUSTOVÁ, Šárka. Měření chudoby a příjmová chudoba v České republice. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/prezentace-ke-stazeni/2013-04-17-mereni-chudoby-a-prijmova-chudoba-v-cr/>.

²⁸ Tamtéž

výskytu chudoby zásadní význam. K prevenci vzniku chudoby lze primárně přispět zejména adekvátní politikou sociálního zabezpečení, vzdělávací politikou a politikou zaměstnanosti. Realita výskytu chudoby ale ukazuje, že pouze preventivními opatřeními se s chudobou nelze vyrovnat. Jsou tedy třeba i sociálněpolitická opatření, která se zaměřují na řešení již existující chudoby. Taková opatření mohou být představována například záporným zdaněním, stanovováním minimálních příjmových veličin, či poskytováním sociálních dávek.²⁹ Jakých opatření a jakým způsobem se s řešením chudoby vyrovnávají vybrané členské státy Evropské unie, je věnována jedna z následujících podkapitol.

---

²⁹ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997-. ISBN 8086395332. Str. 93.

2 Sociální vyloučení

Zatímco v osmdesátých letech dvacátého století byl diskurz sociální politiky Evropské unie zaměřen na chudobu a boji proti ní, počátkem devadesátých let se pozornost obrátila na boj proti sociálnímu vyloučení tzv. **sociální exkluzi**.³⁰

S konceptem sociálního vyloučení se lze poprvé setkat ve Francii, kde se pomocí pojmu označovaly osoby, které byly mimo systém sociálního zabezpečení. Pojem se následně v průběhu devadesátých let rozšířil i do ostatních zemí Evropy a stal součástí sociální politiky Evropské unie.³¹ Sociální vyloučení je dnes chápáno jako proces, při kterém dochází k vytěsňování jednotlivců, či celých skupin na okraj společnosti. V souvislosti s tímto jevem lze pozorovat omezený přístup k příležitostem a zdrojům, které jsou jinak běžně dostupné ostatním členům dané společnosti. Mezi tyto zdroje lze zařadit zaměstnání, bydlení, sociální ochranu, vzdělávání, zdravotní péči, aj.³² Proces sociální exkluze se týká jak jedinců, tak společnosti jako celku. Výrazně narušuje společenskou koherenci. Samotná míra sociálního vyloučení je pak dána mírou rozvinutosti každého z regionů a rozdílným přístupem k řešení.³³

I sociální vyloučení lze dělit, a to podle vnějších a vnitřních faktorů. Mezi vnější faktory sociálního vyloučení se řadí jevy, které nejsou přímo závislé na vůli jedince, tedy jedinec je nemůže přímo ovlivnit. Jedná se především o trh práce, politiku bydlení, sociální politiku státu, diskriminace či stigmatizace jedinců na základě etnika, národnosti či jejich sociálního statusu. Vnitřní faktory jsou ale přímým důsledkem konání jednotlivce, kterého se sociální vyloučení týká. Mezi faktory vnitřní patří nejčastěji ztráta pracovních návyků, neschopnost utvoření

---

³⁰ MAREŠ, Petr a Ondřej HOFÍREK, ed. *Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze: sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2007. ISBN 978-80-210-4439-5. Str. 12.

³¹ BROŽ, Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísní - společnost při České televizi, c2007. ISBN 978-80-86961-27-9. Str. 6

³² *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8. Str. 5.

³³ Tamtéž

pracovních návyků, finanční negramotnost, nízká motivace a míra sebereflexe.³⁴

K lepšímu pochopení působení vnitřních a vnějších faktorů slouží následující obrázek č. 1. Zde je zobrazeno schéma sociálního vyloučení. Na jedince působí vnější a vnitřní faktory. Ty způsobují mechanismy sociálního vyloučení, které mají různé podoby (viz podkapitola 2.1.). Následuje proces adaptace, kdy jedinec přijme situaci. Posledním krokem je zpětná vazba. V případě nerozklíčování faktorů, které sociální vyloučení způsobily, se cyklus neustále opakuje a dochází k jeho prohlubování.

Obr. č. 1: Schéma sociálního vyloučení

Pramen: BROŽ, Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK, 2007, str. 7³⁵

2.1 Mechanismy sociálního vyloučení

Spojí-li se nepříznivé vnitřních a vnějších vlivy důsledkem, může vzniknout sociální exkluze. Mezi mechanismy, které sociální vyloučení nejčastěji způsobují, patří ty ekomické. Může se jednat o vyloučení z pracovního trhu a to kombinací vnitřních (nízkým vzděláním, pracovní morálkou) a vnějších (situace na trhu práce) faktorů. Jedinec je rovněž ohrožen vyloučením z prostoru, ve kterém žije. V odborné literatuře zaměřené na oblast psychologie se píše, že člověk je ovlivněn možnostmi a volbami, které jsou v dané lokalitě nabízeny. Již

³⁴ WALACH, Václav. Sociálně vyloučené oblasti z hlediska hrozeb a rizik v politickém diskurzu. *Security Outlines* [online]. 2009 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://www.securityoutlines.cz/socialne-vyloucene-oblasti-z-hlediska-hrozeb-a-rizik-v-politickem-diskurzu/>.

³⁵ BROŽ, Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi, c2007. ISBN 978-80-86961-27-9. Str. 7.

v úzkém věku má silný vliv na formování jedince prostředí, ve kterém vyrůstá. V tomto případě hraje podstatnou roli rovněž sociální status. Dalším případem je vyloučení kulturní. Jedinec neparticipuje na kulturním dění v okolí, nemá možnost se účastnit vzdělávacího procesu na rozdíl od ostatních.³⁶

Specifickým příkladem sociálního vyloučení je vyloučení symbolické. Do této skupiny se řadí jedinci, vůči nimž je často vyjadřován odpor. Nejčastější variatou vyjádření je odpor verbální, který se projevuje manifestacemi, demonstracemi a jinými formami protestu. Tyto skupiny jedinců jsou nejčastěji vyloučené z důvodu jiného etnického či rasového původu, sexuální orientace, náboženského vyznání nebo pohlaví.³⁷

Při vyloučení sociálním dochází k separaci jedince od společnosti a to z hlediska sociálních kontaktů a vazeb a možností jejich získání. Jedinec nedisponuje tzv. sociálním kapitálem. Velmi často má silné vazby na rodinné příslušníky, kteří často ovlivňují jeho jednání a determinují okruhu osob, kterými se jedinec dále obklopuje.

2.2 Formy sociálního vyloučení

Sociální vyloučení má více forem. Mezi nejzjevnější a nejpalcivější příklad sociální exkluze současnosti rozhodně patří bezdomovectví a dále okruhy osob, u kterých je vyšší míra rizika sociálního vyloučení. Jedná se především o dlouhodobě nezaměstnané, mladší věkové skupiny do třiceti let, přistěhovalce, rodiny s dětmi. Některým vybraným skupinám bude věnována následující část práce.

2.1.1 Bezdomovectví

Pojem bezdomovec je relativně nový a jeho význam se postupně měnil. Dříve se termín užíval v právní terminologii jako označení pro osoby bez státní příslušnosti a bez domovského práva.³⁸ Poté se za bezdomovce označovali ti, kteří

---

³⁶ TOUŠEK, Ladislav. *Sociální vyloučení a prostorová segregace* [online]. 2015 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/socialni-vyloucení-a-prostorova-segregace/>.

³⁷ Tamtéž

³⁸ PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0. Str. 10.

obývali samy ubytovny a žili bez naprostého kontaktu s příbuznými. Jednalo se tedy spíše o samotáře než o osoby, které by se vyznačovaly nedostatkem finančních prostředků. Slovem bezdomovec se později označovaly také osoby, které nemají žádné oficiální bydlení.³⁹

V odborných publikacích lze narazit na termín bezdomovec v souvislosti s osobami bez přístřeší, sociálně slabších či nepřizpůsobivých. Autor Hradecký (2007) poukazuje na to, že k vyloučení osob dochází hned z několika hledisek. Jde o exkluzi fyzickou, sociální i právní. Fyzickým vyčleněním je myšlena ztráta přístřeší, chudoba u lidí bez domova rovněž vylučuje plnou právní ochranu a nepřizpůsobivost sociální zapříčiňuje izolovanost.⁴⁰

Pro řešení problému bezdomovectví je klíčová mezinárodní spolupráce. Za účelem potlačení bezdomovectví ve státech EU byla v roce 1989 zřízena organizace **FEANTSA** (The European Federation of National Organisations Working with the Homeless). Tato instituce má pod sebou 130 organizací ze 30 zemí světa. Funguje jako prostředník mezi nevládními organizacemi, orgány států a ostatními partnery. Přispívá tak k vytvoření sociálnější Evropy.⁴¹

Organizace FEANTSA rozlišuje bezdomovectví do následujících skupin a uvádí jejich popis:

- **zjevné** - jde o osoby bez přístřeší, které nechtějí či nejsou schopny zastírat své bezdomovectví a jsou jako bezdomovci společností vnímáni,
- **skryté** - jde o osoby, které nemají možnost stálého bydlení. Využívají ubytovny, noclehárny, přespávají u přátel. Široké veřejnosti je tak skryta jejich nepříznivá situace. Z právního hlediska ale bezdomovci jsou, protože nemají žádné oficiální bydlení. Právě z výše uvedených důvodů nelze odhadnout jejich počet,

---

³⁹ MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1. Str. 13.

⁴⁰ HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8. Str. 11.

⁴¹ Working with the Homeless. *The European Federation of National Organisations* [online]. 2017 [cit. 2017-10-13]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa/>.

- **potenciální** - do této skupiny patří lidé, kteří stále mají střechu nad hlavou, ale jejich stávající situace vypovídá o možnosti vývoje až na úroveň bezdomovectví.

Většina služeb pro bezdomovce, které jsou nabízeny v České republice, se zabývá pouze zjevným a skrytým bezdomovectvím. Služby pro potenciální bezdomovce chybí.⁴²

2.1.2 Rizikové skupiny

Rizikové skupiny jsou tvořeny osobami, u kterých je vyšší riziko vzniku chudoby a poté následně i sociálního vyloučení. Typickým příkladem rizikových skupin trpící sociálním vyloučením jsou dlouhodobě nezaměstnaní, mladší věkové skupiny, etnické menšiny, ale také rodiny a lidé důchodového věku. Posledním dvěma skupinám bude v práci ještě věnována část a to ve vztahu k finanční pomoci poskytované těmto rizikovým skupinám vybranými členskými státy EU.

2.1.2.1 Dlouhodobě nezaměstnaní

K uplatnění člověka na trhu práce má vliv celá řada faktorů. Jsou jimi věk, dosažené vzdělání, pohlaví, zdravotní stav, vlastnosti osobnosti, příslušnost k etické skupině apod.⁴³ To vše předurčuje úspěšnost jedince na trhu práce. Některé skupiny populace jsou vystaveny vyššímu riziku vzniku nezaměstnanosti. Jedním z nezbytných předpokladů při boji proti sociálnímu vyloučení a chudobě je tedy zajištění rovného přístupu k zaměstnání. Nezaměstnanost dlouhodobá či opakovaná vede k růstu sociální i materiální deprivace jedince a může být předstupněm vzniku sociálního vyloučení.⁴⁴ Se ztrátou zaměstnání se rovněž pojí i vznik patologických jevů. Jedná se především o dysfunkční chování (není ve shodě se sociálními normami), psychické a tělesné obtíže, problémy rodinného rázu, aj. V rovině společenské se pak jedná o zvýšenou konzumaci alkoholu, nikotinu a jiných návykových látek. Figuruje zde také problém například

---

⁴² MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1. Str. 15.

⁴³ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3. Str. 82.

⁴⁴ *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8. Str. 23.

s gamblerstvím. Dlouhodobě všechny tyto skutečnosti vedou k vyšší nemocnosti, zvýšenému výskytu sebevražd, vyšší kriminalitě a také násilí. Přímou úměrně délce nezaměstnanosti klesá šance na získání pracovního místa a lidé jako po spirále klouzají až na společenské dno.⁴⁵

Nezaměstnanost a zvláště, jde-li o nezaměstnanost masovou, není tedy ryze problémem ekonomickým. Nejedná se pouze o nerovnováhu nabídky a poptávky na trhu práce, ale jde o důsledky nezaměstnanosti, které mají dopad na životy jedinců i společnosti.⁴⁶ Příčin, které vedou k dlouhodobé nezaměstnanosti, je mnoho. Velice často se pojí zejména s nízkou kvalitací, zdravotním postižením, vývojem ekonomiky, ale také s diskriminací (nejčastěji nepřímou) ze strany zaměstnavatelů. Skupiny, které jsou nejčastěji postiženy, jsou tak většinou ženy s malými dětmi, osoby jiného etnického původu, čerství absolventi, osoby starší padesáti let tzv. ageismus.⁴⁷

Co se vývoje míry dlouhodobé nezaměstnanosti týče, je v členských státech ale příznivá. Míra tohoto druhu nezaměstnanosti totiž v Evropské unii podle Eurostatu klesla o 0,2 % ve třetím čtvrtletí roku 2017 na 4,2 %. Dlouhodobá míra nezaměstnanosti v eurozóně v období 1997 - 2017 činila v průměru 4,46 %. Nejvyšší naměřená hodnota byla v prvním čtvrtletí roku 2014 a to 6,3 %. Rekordně nízká úroveň byla naměřena ve třetím čtvrtletí roku 2008 a to 2,7 %.⁴⁸ Pozitivní tendence vývoje je viditelná na následujícím obrázku č. 2.

---

⁴⁵ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3. Str. 10.

⁴⁶ MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-08-3. Str. 12.

⁴⁷ *Strategie sociálního začleňování 2014-2020*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8. Str. 11.

⁴⁸ Euro Area Long Term Unemployment Rate. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/euro-area/long-term-unemployment-rate/>.

Obr. č. 2: Vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v EU (v %)

Pramen: Trading Economics, 2018⁴⁹

2.1.2.2 Mladší věkové skupiny do třiceti let

V současné době vzdělání přestává fungovat jako pojistka proti poklesu životní úrovně. Získání vysokoškolského diplomu, není jistotou dosažení a udržení společenského statusu a životní úrovně, která byla vytvořena rodiči. Absolventi středních a vysokých školy, kteří se ucházejí o své první zaměstnání, jsou v konkurenci s ostatními uchazeči ve značně slabším postavení. Chybí jim totiž dostatek praktických zkušeností a pracovních návyků.⁵⁰

Na vině ale také často bývá nízká míra snahy o kooperaci firem a škol ve vztahu k možnostem poskytování odborné praxe. Absolventi se tak často dostávají do problematické situace, kdy nejsou schopni nalézt uplatnění na trhu práce z důvodu nedostatečných pracovních zkušeností a zároveň nejsou schopni tyto zkušenosti nikde nabýt, protože nejsou zařazeni do pracovního procesu. Dopad nezaměstnanosti absolventů škol má nejen negativní vliv na život jedince, ale rovněž se odráží na společnosti daného státu jako celku a to nejen z hlediska ekonomického, ale také z hlediska demografického. Mladí lidé chtějí potencionálně založit rodinu a nedostatečný příjem jednoho z partnerů oddaluje možnost soužití a myšlenky na potomstvo. Prodlužuje se také období ekonomické

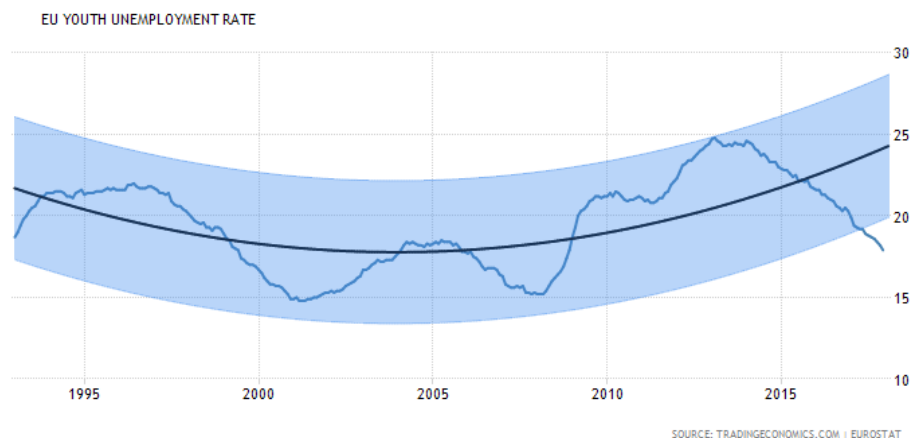
⁴⁹ Euro Area Long Term Unemployment Rate. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/euro-area/long-term-unemployment-rate/>.

⁵⁰ ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3. Str. 82.

neaktivnosti jedinců. Náklady na studia pro některé studenty znamenají nutnost pokrytí nově vzniklých finančních výdajů a to v některých případech i formou půjček či jiných závazků. Roste tak psychický a ekonomický tlak na jedince.⁵¹

Na následujícím obrázku č. 3 je patrný vývoj nezaměstnanosti mladší věkové skupiny. Lze pozorovat průměrnou hodnotu a rozpětí mezí, ve kterých se zkoumaný ukazatel pohyboval v analyzovaných letech.

Obr. č. 3: Vývoj nezaměstnanosti mladší věkové skupiny v EU (v %)

Pramen: Trading economics, 2018⁵²

2.1.2.3 Etnické menšiny

Další rizikovou skupinou osob, které jsou vystaveny riziku vzniku sociálního vyloučení, jsou etnické menšiny. Minoritní etnické skupiny se vyznačují společnými znaky. Nejedná se o homogenní celek a mají značně rozdílné modely v usazování, kultuře, náboženském vyznání a také v právním postavení a době své migrace.⁵³ Silnou etnickou minoritu, se kterou se lze v zemích EU setkat, představují Romové. Z celkového počtu odhadovaných 10 až 12 milionů Romů žijících v Evropě žije v Evropské unii přibližně 6 milionů a drtivá

⁵¹ KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-044-5. Str. 49.

⁵² Euro Area Youth Unemployment Rate - Forecast. *Trading economics* [online]. 2018 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/euro-area/youth-unemployment-rate/forecast/>.

⁵³ KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 9788087284148. Str. 120.

většina z nich má občanství v některé ze zemí EU.⁵⁴ Podle průzkumu agentury Evropské unie pro základní práva (FRA), který byl zveřejněn ke konci roku 2016, přibližně 80 % respondentů romské menšiny žije pod prahem ohrožení chudobou a jsou sociálně vyloučeni. Ve většině zemí asi 50 % Romů ve věku od šesti do dvaceti čtyř let nechodí do školy. A ti, kteří se na školy zapsali, velice často upustí od vzdělávacího procesu ještě před ukončením základního vzdělání. Jedním z dalších problémů v oblasti vzdělávání romské populace je segregace ve školách, a to navzdory právnímu zákazu této praxe a nedávné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. Výsledky průzkumu agentury FRA ukazují, že podíl romských dětí, které navštěvují školy, ve kterých jsou všichni jejich spolužáci pouze Romové, se zhruba pohybuje v rozmezí od 27 % v Bulharsku až po 3 % ve Španělsku. Podíl dětí navštěvujících tyto školy je nižší než 10 % v České republice (5 %), v Chorvatsku, Maďarsku a Rumunsku (8 %). Na Slovensku (62 %), Maďarsku (61 %) a Bulharsku (60 %) většina romských dětí navštěvuje školy, ve kterých všichni nebo většina jejich spolužáků jsou příslušníci romské menšiny.⁵⁵

Segregace a neukončená základní povinná školní docházka zapříčiňují, že velká část romské populace se vyznačuje vysokou mírou nezaměstnanosti. V případě jejich zařazení do pracovního procesu vykonávají spíše nekvalifikovanou, špatně placenou práci, a to nejvíce v rámci úklidových či pečovatelských služeb.⁵⁶

Český statistický úřad uvádí, že v České republice tvoří cizinci zhruba 4 % obyvatel. Nejvíce se jich nachází v Praze, kde cizinci tvoří až 14 % obyvatelstva.

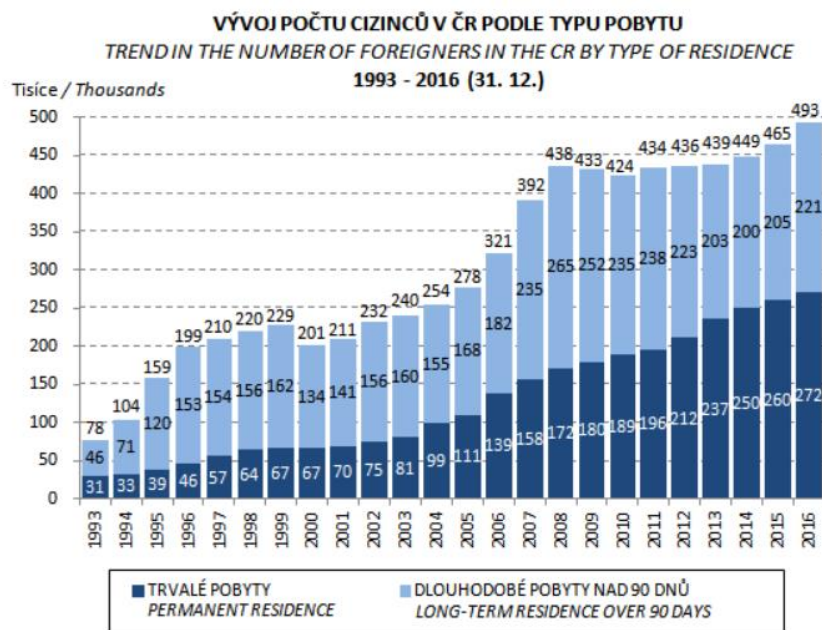
⁵⁴ Roma integration in EU countries. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/discrimination/roma-and-eu/roma-integration-eu-countries_cs/.

⁵⁵ Europe's largest ethnic minority continues to face intolerable discrimination and unequal access to vital services. *Council of Europe* [online]. 2016 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-largest-ethnic-minority-continues-to-face-intolerable-discrimination-and-unequal-access-to-vital-services/>.

⁵⁶ KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 9788087284148. Str. 122.

Nejvíce je pak v České republice Slováků, Ukrajinců a Vietnamců.⁵⁷ Vývoj přibývajících počtu cizinců v České republice je patrný na následujícím obrázku č. 4.

Obr. č. 4: Vývoj počtu cizinců v ČR v období 1993 - 2016

Pramen: Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR

Pramen: Český statistický úřad, 2018⁵⁸

⁵⁷ NĚMEČEK, Jiří. Cizinci v ČR: Vietnamci u nás zakořenili. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci_v_cr_vietnamci_u_nas_zakorenili20120214/.

⁵⁸ Cizinci: Počet cizinců. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu/>.

3 Sociální politika EU a její vývoj

Následující kapitola je věnována sociální politice EU a jejímu vývoji. Sociální politikou se rozumí vztah jedinců (občanů) a státu za účelem vytváření příznivých podmínek pro život. Odborná literatura odkazuje na tři společné znaky sociální politiky:

- prospěšnost občanům,
- vázanost na cíle (ekonomické i mimoekonomické),
- užívání nástrojů umožňující přerozdělování peněz.⁵⁹

„Cílem sociální politiky je poskytovat sociální jistoty, umožnit přiměřený životní způsob a realizaci ústavou zaručených lidských práv.“⁶⁰

Definice sociální politiky se zaměřuje na sociální jistoty, životní styl a lidská práva. Do tohoto výčtu se řadí také otázky týkající se senoirů, pojištění, důchodů nebo například rodičovské dovolené. Tato práce je však zaměřena na problematiku chudoby a sociálního vyloučení ve vybraných státech EU. Další oblasti sociální politiky již nebudou více zkoumány. Pro pochopení dané problematiky a uvedení současné situace je ale nutné si popsat následující evoluci a počátky evropské integrace v této oblasti.

3.1 Počátek evropské integrace a snahy o koordinace sociální oblasti

Dříve, než lze psát o nějaké společné myšlence, která by se týkala sociální politiky v EU, je třeba ujasnit vývoj, kterým Evropská unie prošla jako celek. Idea evropské intergrace se objevila již před druhou světovou válkou. Realné podoby však doznala až po válce, a to z důvodu ekonomické a politické situace, která tehdy v Evropě panovala.⁶¹

Prvním krokem na cestě k intergračním procesům bylo uzavření

---

⁵⁹ DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024738802. Str. 13.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0. Str. 31.

Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), které bylo podepsáno roku 1951. Samotný název společenství napovídá, že záměrem ESUO bylo ujednotit trh uhlí a oceli, nikoliv snaha o integraci na úrovni politik. Vzniklý společný trh sloužil šesti signatářským zemím. Jednalo se o Belgii, Francii, Lucembursko, Itálii, Nizozemí a Západní Německo. Výše zmíněný trh se zbavil bariér, které bránily či omezovaly obchod v těchto komoditami. Rovněž byla zakázána jakákoliv forma diskriminace účastníků na trhu. Zejména pokud se jednalo o jejich národnostní určení. Nesměla totiž existovat omezení, která by se zakládala na státní příslušnosti pracovníků v uhelných dolech či v ocelářských hutích. A tato omezení se vztahovala i na odměňování za práci.⁶²

První krok v oblasti sociálního zabezpečení v tehdejší Evropě, byl představován Interim agreements, tedy Prozatímními dohodami. Jednalo se o dvě dohody. Jedna nesla název Evropská prozatímní dohoda o systémech sociálního zabezpečení ve stáří, invaliditě a při ztrátě živitele a druhá byla Evropská prozatímní dohoda o systémech sociálního zabezpečení jiných než ve stáří, invaliditě a při ztrátě živitele. K podpisu dohod došlo 11. listopadu 1953 a jednalo se o první náhradu bilaterálních smluv (smlouvy mezi dvěma státy) a smlouvami multilaterálními (mezistátními).⁶³ Hlavní význam těchto smluv spočíval v přípravách vhodného prostředí pro následné přijetí **Evropské úmluvy o sociální a zdravotní pomoci**, která byla přijata roku rovněž v roce 1953. Doplnila tak předchozí prozatímní dohody, které vycházely z principů sociálního zabezpečení. Evropská úmluva o sociální a zdravotní pomoci prakticky nahradila bilaterální úmluvy z oblasti sociální a zdravotní pomoci v Evropě, a tak v podstatě došlo ke vzniku evropského systému koordinace sociální ochrany. Na úmluvu se vázal protokol, který definoval pojem sociální pomoc. Stát, který poskytuje sociální pomoc, ji může podmínit pobytem na území státu v délce pěti let. Jde - li o osoby, které jsou starší 55 let, pak je zde podmínka pobytu v délce 10 let.⁶⁴

To potvrdila **Evropská sociální charta (ESCH)**, jejíž první verze byla

---

⁶² BALDWIN, Richard E. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024718071. Str. 37.

⁶³ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074004391. Str. 11.

⁶⁴ TOMĚŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-868-5. Str. 240.

přijata v roce 1961. Vyhlásila, že „každý, kdo nemá dostatečné prostředky, má právo na sociální a zdravotní pomoc.“⁶⁵ a rovněž dodala, že: „každý má právo využívat služeb sociální péče.“⁶⁶ Charta poprvé v historii zakotvila devatenáct základních sociálních práv a je z tohoto pohledu jedním z nejdůležitějších mezinárodních dokumentů sociální povahy. Přehled základních sociálních práv, který poskytla Evropská sociální charta, byl mezníkem ve vývoji sociální oblasti a to nejen na půdě Rady Evropy, Evropské unie, ale i každého členského státu.⁶⁷

Chartu lze rozdělit dle oblastí práv, která jsou v ní garantována a to do následujících čtyř oblastí:

- **práva spojená s ochranou práce** - právo na práci, bezpečné pracovní podmínky, spravedlivou odměnu za práci, zvláštní ochranu dětí, mladistvých a žen při výkonu práce aj.,
- **práva spojená se sociálním zabezpečením** - právo na sociální zabezpečení, na ochranu zdraví, na sociální a zdravotní pomoc, na zvláštní ochranu zdravotně postižených, rodin, matek a dětí,
- **práva, která značí počátek koordinace sociálního zabezpečení** - zajištění rovnosti v rámci sociálního zabezpečení, rovnost při přístupu k pracovním příležitostem v jiném státě a pomoc migrujícím pracovníkům.⁶⁸

Výše zmíněné utvoření ESUO lze pojmut jako první stupeň, který poukázal na to, že evropské státy jsou po válce schopny navázat spolupráci. V roce 1957 vstoupily v platnost Římské smlouvy.⁶⁹ Prostřednictvím Římských smluv vzniká **Evropské hospodářské společenství (EHS)** a také **Evropské společenství pro atomovou energii (EUROATOM)** v roce 1958. Tyto tři

---

⁶⁵ Evropská sociální charta (původní znění). *Ministersvo práce a sociálních věcí* [online]. [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf/>.

⁶⁶ Tamtéž

⁶⁷ KOLDINSKÁ, Kristina. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. Praha: C. H. Beck, 2010. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074003431. Str. 60.

⁶⁸ KOLDINSKÁ, Kristina. *Sociální zabezpečení osob migrujících mezi státy EU. 2. vyd.* V Praze: C. H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 9788074004391. Str. 16.

⁶⁹ HOLMAN, Robert. *Základy ekonomie: pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ. 2. vyd.* V Praze: C. H. Beck, 2008. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788071798903. Str. 281.

organizace, které byly založeny na principu supranacionality, se staly základem budování pozdější evropské integrace.⁷⁰

Evropské hospodářské společenství od samého počátku bylo směřováno k vysokým formám procesu spojování ve vyšší celek.⁷¹ Jednalo se především o integraci ekonomickou. Ustanovení, která by se týkala ochrany lidských práv, v těchto smlouvách absentovala. Časem se ale začalo ukazovat, že komunitární právo (právo Evropských společenství) se netýká pouze oblasti hospodářského života a absence ochrany lidských práv v právu primárním začala být výrazněji pocíťována.⁷² Když v šedesátých letech dvacátého století Evropský soudní dvůr v rozhodnutích Van Gend en Loos a Costa v. ENEL judikoval princip aplikační přednosti a přímého účinku komunitárního práva před právem vnitrostátním, bylo jasné, že práva ochrany lidských práv a právu společenství chybí.⁷³ Hlavním cílem EHS byla již zmíněná podpora rozvoje vytváření společného vnitřního trhu a upevňování vnitřní stability v rámci společenství. Například podle čl. 2 Smlouvy o EHS je *„posláním Společenství je vytvořením společného trhu a hospodářské a měnové unie a prováděním společných politik nebo činností uvedených v člancích 3 a 4 podporovat harmonický, vyvážený a udržitelný rozvoj hospodářských činností, vysokou úroveň zaměstnanosti a sociální ochrany, rovné zacházení pro muže a ženy, trvalý a neinflační růst, vysoký stupeň konkurenceschopnosti a konvergence hospodářské výkonnosti, vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí, zvyšování životní úrovně a kvality života, hospodářskou a sociální soudržnost a solidaritu mezi členskými státy.“*⁷⁴

Cílem vytvoření **Evropského sociálního fondu (EFS)** byla podpora pracovních příležitostí a geografické mobility mezi jednotlivými členskými státy. Faktická činnost a kompetence Evropského sociálního fondu neměly moc velký

---

⁷⁰ CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0. Str. 50.

⁷¹ Tamtéž

⁷² LHOTSKÝ, Jan. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6066-1. Str. 33

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 15. března 1957

význam, přesto jde o první z evropských institucí, která byla zřízena za účelem výkonu evropské sociální politiky.⁷⁵ Do poloviny sedesátých let dvacátého století ale nebylo dosaženo žádných viditelnějších výsledků. Členské státy stále uvažovaly o ideji, že sociální politika by měla zůstat v oblasti národní suverenity, a postupným rozrůstáním společenství se rovněž vyvíjely systémy sociální politiky, které spolu koexistovaly, ale nedocházelo k žádné snaze o unifikaci. V důsledku stále se zhoršující ekonomické situace Rada ministrů přijala roku 1974 Plán sociální činnosti a o rok později následovalo vytvoření Fondu pro regionální rozvoj. Od této chvíle lze pozorovat vzrůst zaměření se na nezbytnost sociálně - ekonomického sblížení v rámci Společenství (šlo zejména o nárůst legislativy).⁷⁶

Na základě přijetí **Jednotného evropského aktu (JEA)** v roce 1986 se pak rozšířil okruh pravomocí orgánů společenství. Předmětem úpravy JEA byla také sociální politika, konkrétně v čl. 21 JEA říká, že: „*členské státy věnují zvláštní pozornost zlepšování zejména v oblasti pracovního prostředí, zdraví a bezpečnosti pracujících a stanoví jako svůj cíl sladování podmínek v této oblasti, při zachování zlepšení již učiněných*“.⁷⁷ Šlo o snahu harmonizovat národní standardy zdraví a sociálního zabezpečení. Došlo k podpoře sociálního dialogu mezi zaměstnavateli a zaměstnanci a k celkovému posílení sociální a ekonomické soudržnosti.⁷⁸

Dalším krokem bylo přijetí **Sociální charty** v roce 1989 neboli **Evropské charty základních práv pracujících**. K přijetí charty došlo všemi členy s výjimkou Velké Británie, která se postavila do opozice vůči jejímu přijetí. Tato skutečnost se stala milníkem počátku odmítání sociální politiky společenství Velkou Británií. Její stanovisko vyústilo až v neúčast Spojeného království na

---

⁷⁵ TOMEŠ, Igor a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální právo Evropské unie*. Praha: C.H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-831-2. Str. 38

⁷⁶ JANÍČEK, Ladislav, Karel RAIS a Miloš DRDLA. *Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. Praha: Computer Press, 2002. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-819-8. Str. 263

⁷⁷ Jednotný evropský akt ze dne 29. 6. 1987, . Úř. věst . L 169

⁷⁸ JANÍČEK, Ladislav, Karel RAIS a Miloš DRDLA. *Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. Praha: Computer Press, 2002. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-819-8. Str. 263.

dohodách o sociální politice.⁷⁹

Přijetím Smlouvy o Evropské unii, tzv. **Maastrichtské smlouvy**, státy začínají spolupracovat na nové úrovni. Na základě Smlouvy o Evropské unii došlo k přejmenování Evropského společenství na **Evropskou unii**. Důvod toho kroku byl prostý. Jednalo se již o širší okruh spolupráce. Sociální politika rovněž doznala změn. Byl navržen nový způsob zásahů. Každý nový legislativní krok, který je v sociální politice zamýšlen, musí být předem diskutován se zaměstnanci a zaměstnavateli a je jen na nich, zda si přejí jednat. Pokud jsou jednání úspěšná, výsledky se stanou náhradnou legislativou společenství.⁸⁰

Nejvýznamnější částí Maastrichtské smlouvy byl ale z hlediska sociální politiky Protokol a dohoda o sociální politice, který otevřel cestu ke snaze o přiblížování a harmonizaci v sociální a pracovní oblasti. Nejprve došlo k formulaci snah - Evropská sociální politika neboli tzv. **Zelená kniha** a Cesta vpřed pro Evropskou unii tzv. **Bílá kniha**. Obě knihy vycházejí z myšlenky ekonomického rozvoje, který je smysluplný jen tehdy, jsou-li jeho výnosy využívány pro podpoření růstu životní úrovně obyvatelstva a pro pozitivní sociální politiku (úsilí za sociální včleňování a proti sociálnímu vyloučení).⁸¹

Roku 1997 došlo k přijetí **Amsterodamské smlouvy**, která měla kapitolu o nezaměstnanosti, jejíž obsahem bylo vnímání boje proti nezaměstnanosti jakožto úkolu Evropské unie.⁸² Deklarace Světového summitu o sociální rozvoji, která byla podepsána roku 1995 a ratifikována vládami po celém světě, se následně stala jednou z vůbec prvních mezinárodních deklarácí s multidimenzionálním přístupem k chudobě.⁸³ V obdobném duchu se pokračovalo i na **Lisabonském summitu** v březnu roku 2000. Setkání nejvyšších představitelů členských států EU se dohodlo, že rozvoj Evropy není možný, bude-

---

⁷⁹ JANÍČEK, Ladislav, Karel RAIS a Miloš DRDLA. *Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. Praha: Computer Press, 2002. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-819-8. Str. 264.

⁸⁰ Tamtéž

⁸¹ TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0. Str. 59

⁸² Tamtéž

⁸³ BATHYÁNY, Karina a Mariana CABRERA. *Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv*. Praha: Filosofia, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-321-6. Str. 15.

li v Evropě chudoba a velké rozdíly v bohatství mezi jednotlivými státy a regiony.⁸⁴

Je tedy zřejmé, že sociální politika Evropské unie se vyvíjela velmi opatrně. Důvodem byla skutečnost, že si státy dlouho ponechávaly své výlučné pravomoci při rozhodování v oblasti sociální politiky bez závislosti na celku.⁸⁵ Nicméně, všechny členské státy bezesporu čelí stejným výzvám. Stárnutí populace a nedostatky v systémech sociálního pojištění představují ústřední body zájmů vlád a to zejména v souvislosti s jejich kooperací s mezinárodními organizacemi.⁸⁶ Vývoje sociálních systémů jsou totiž natolik spjaty s historickým, institucionálním a kulturním uspořádáním členských států, že je téměř nemožné dosáhnout nějaké uniformity systémů sociálního zabezpečení.⁸⁷ Společné znaky ale nelze přehlednout. Jsou dány nejen sdíleným kontinentem, ale rovněž přijetím mezinárodních dokumentů, které vznikly dohodou mezi evropskými a později rovněž americkými, asijskými a následně i africkými státy.⁸⁸

3.2 Současné sociální modely a koordinace sociálního zabezpečení v rámci EU

Je nesporným faktem, že pojmy evropský sociální model a sociální model nelze chápat jako ty samé. Důvodem je skutečnost, že Evropská unie nemá žádný jednotný systém sociální ochrany. Příkladem jsou jednotlivé přístupy států k sociální politice jako takové. Spektrum sociálních států je představováno variacemi typů, které se od sebe odlišují a to zejména tím, kdo a v jakém rozsahu provádí sociální politiku. Tedy vyjádřením míry participace státu, veřejného a soukromého sektoru, charitativních spolků, nadací apod. Dále se jednotlivé typy

---

⁸⁴ BATHYÁNY, Karina a Mariana CABRERA. *Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv*. Praha: Filosofia, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-321-6. Str. 15.

⁸⁵ TOMEŠ, Igor a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální právo Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-831-2. Str. 31.

⁸⁶ KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 9788087284148. Str. 37.

⁸⁷ JANÍČEK, Ladislav, Karel RAIS a Miloš DRDLA. *Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. Praha: Computer Press, 2002. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-819-8. Str. 265.

⁸⁸ TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0. Str. 56.

liší, co se týče určování adresátů popřípadě okruhů adresátů, ke kterým je sociální politika státu zaměřena. Rozhodující vliv má rovněž jakou část z hrubého domácího produktu (HDP) veřejné sociální výdaje představují a z jakého myšlenkového konceptu jednotlivé státy vycházejí.⁸⁹

V odborné literatuře se lze nejčastěji setkat se dvěma klasickými typologiemi welfare states (sociálních států). Jedná se o Titmusovu typologii ze sedesátých let dvacátého století a Esping-Andersenovu typologii z osmdesátých let minulého století.⁹⁰ Typologie se liší názvy modelů welfare state, ale zařazovací kritéria v této modelech zůstávají stejná. Jedná se o:

- liberální sociální stát (reziduální),
- výkonový sociální stát (korporativistický),
- institucionální sociální stát (sociálně demokratický model/ skandinávský).⁹¹

Prvně zmíněný reziduální (liberální) model je založen na předpokladu, že potřeby lidí jsou nejprve uspokojovány rodinou a trhem. Sociální pomoc ze strany státu přichází na řadu až ve chvíli, kdy obě tyto instituce v plnění svých funkcí selžou. Přerozdělování finančních prostředků je soukromé a sociální pojištění rovněž.⁹² S tímto model se lze v rámci Evropy setkat ve Spojeném království.

Druhým modelem s názvem pracovní výkonový (korporativní) je soustředěn na uspokojování potřeb svých občanů, jenž se odvíjí od začlenění do pracovních struktur, výsledků produktivity práce a výše dosažených příjmů. Model se uplatňuje ve Francii a také v Nizozemí.

Třetí model sociálního státu je stát institucionální (sociálně demokratický) je uplatňován zejména ve skandinávských zemích a je charakteristický především

---

⁸⁹ TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0. Str. 56.

⁹⁰ BRDEK, Miroslav a Hana. JÍROVÁ. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 808596371x. Str. 14 - 15.

⁹¹ Tamtéž

⁹² DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2. Str. 17.

svým centrálně organizovaným systémem sociálních služeb. Sociální pomoc je nabízena všem bez rozdílu. Systém pojištění je určen pro všechny třídy a společenské vrstvy. Model se rovněž vyznačuje vysokou finanční náročností, kdy míra daně z příjmů fyzických osob mnohdy překračuje 50 % hranici.⁹³

Realita aplikace výše uvedených modelů je taková, že nelze označit ani jeden z modelů za ryze čistý co do jeho užívání. Vždy dochází k jejich vzájemnému prolínání a ovlivňování. Lze sledovat vzrůstající vliv na modernizaci oblastí sociálního zabezpečení. V souvislosti s touto skutečností dospěly státy EU ke konsenzu například v oblasti základního směřování sociální politiky (příkladem je záměna sociálních transférů za podporu zaměstnanosti a tedy zavedení podmíněných dávek místo dávek nepodmíněných).⁹⁴

Základním zdrojem sociální politiky EU není jen primární právo, jehož vývoj byl nastíněn v předcházející kapitole, ale také právo sekundární. Evropské sociální právo je specifické sledováním dvou základních směrů. Jedním ze směrů je harmonizace. Prostřednictvím harmonizace dochází k ovlivňování obsahů národních právních řádů. Činí tak pomocí nástrojů, jejichž obsahem je uložení nějaké povinnosti. Nejčastěji se tak děje právě pomocí pramenů sekundárního práva, tedy směrnic, které přicházejí v úvahu zpravidla v oblasti práva pracovního. V oblasti sociálního zabezpečení ale není členským státům ukládána povinnost harmonizování těchto systémů.⁹⁵

Druhým směrem, kterým evropské sociální právo sleduje, je plnění určených cílů a sblížení politik členských států. Nástrojem, který se k této činnosti užívá, je konvergence. Tato forma neobsahuje prvek povinnosti.⁹⁶ Ve sféře sociální ochrany se lze setkat s dalším pojmem, kterým je koordinace národních systémů sociálního zabezpečení. Koordinace je klíčová při zajišťování volného pohybu osob. Nebýt koordinace, odlišnosti v jednotlivých systémech

---

⁹³ DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivana KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2. Str. 17.

⁹⁴ KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 9788087284148. Str. 61.

⁹⁵ TRÖSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-856-8. Str. 62.

⁹⁶ Tamtéž

sociálního zabezpečení v členských státech by měly negativní dopad na osoby, které migrují z jednoho státu do druhého. V oblasti sociálního zabezpečení tedy nedochází k harmonizaci národních sociálních systémů členských států, ale ke snaze o jejich koordinaci. V EU tak zůstává hlavní odpovědnost za boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení v rukách členských států.⁹⁷ Dochází pouze k jejich koordinaci z důvodu přílišného rozdílu mezi jednotlivými systémy sociálního zabezpečení členských států. Úloha Evropské unie se omezuje na koordinaci politik oblasti sociální ochrany, která poskytuje určité prostředky z Evropského sociálního fondu. Při koordinaci nedochází ke změnám v národních předpisech. Rozdíly celých systémů států a institucionální zajištění tedy zůstává. Dochází k nahrazení pouze takových národních pravidel, která mají právě onen nežádoucí dopad na občany, kteří migrují. Evropská unie vytváří pro tyto případy vlastní koordinační pravidla.⁹⁸

Koordinace sociálního zabezpečení je založena na následujících čtyřech základních principech:

- principu rovného zacházení,
- principu aplikace právního řádu jediného státu,
- princip sčítání dob pojištění,
- princip zachování nabytých práv.⁹⁹

Podle principu rovného zacházení podléhají migrující osoby na území členských států stejným povinnostem a užívají stejných výhod jako státní příslušníci dotyčného státu. Na základě principu aplikace právního řádu jediného státu by nemělo dojít k situaci, že by migrující osoba podléhala právním předpisům více států nebo naopak nebyla pojištěna vůbec. Obecně platí, že se uplatňuje legislativa země, kde zaměstnaná osoba pracuje nebo osoba samostatně výdělečně činná vykonává výdělečnou činnost.¹⁰⁰

---

⁹⁷ LECERF, Marie. In *The European Union: The Crisis And Its Aftermath*. *European Parliamentary Research Service Blog* [online]. 2016 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://epthinktank.eu/2016/03/22/poverty-in-the-european-union-the-crisis-and-its-aftermath/>.

⁹⁸ Koordinace sociálního zabezpečení. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2018 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/socialni-zabezpeceni/>.

⁹⁹ Tamtéž

¹⁰⁰ Tamtéž

Princip aplikace právního řádu jediného státu znamená, že je určen jeden vnitrostátní právní řád, který se na migrující osobu bude užívat. V případě, že osoba vykonává pracovní činnost na území jiného členského státu, než na kterém je přihlášená k trvalému pobytu, bude se její sociální zabezpečení řídit jedním ze dvou právních řádů, které přicházejí v úvahu. Přednostně je zvolen právní řád podle místa výkonu výdělečné činnosti tzv. hraniční určovateli místa výkonu práce - *lex loci actus*.¹⁰¹

Princip sčítání dob pojištění se využívá v případech, kdy člověk stráví část svého pracovního života v jednom a část v jiném členském státě, a přitom nesplní předepsanou dobu pro nárok na dávku v některém z nich. Koordinační nařízení zakotvují ustanovení, která umožňují pro získání nároku na dávky tam, kde to připadá v úvahu, přihlídnout i k dobám pojištění získaným v jiných členských státech. Princip zachování nabytých práv umožňuje, aby dávky sociálního zabezpečení byly vypláceny oprávněné osobě i mimo území toho členského státu, kde na ně vznikl nárok, do státu jejího místa bydliště nebo pobytu.¹⁰²

Princip zachování nabytých práv garantuje odstranění překážek výplaty dávek do zahraničí. To znamená, že osoba, která má nárok na výplatu dávek od státu, podle jehož právního řádu se postupuje má právo na to, aby tento členský stát zaslal oprávněné osobě důchod, příspěvek na dítě apod. do jiného státu EU, ve kterém osoba bydlí nebo dočasně pobývá. Platbu dávky či její odejmutí nebo případné snížení nelze provést na základě změny pobytu.¹⁰³

Mezi klíčové prameny, které sekundárního práva ve vztahu k sociální politice se řadí dvě nařízení, která upravila aspekty volného pohybu osob v rámci Společenství. Níže uvedená nařízení nahrazovala přesně stanovených případech použití ustanovení národního právního předpisu, bylo-li s nimi v rozporu a to při uplatnění práva aplikační přednosti. Jedná se o:

---

¹⁰¹ CHVÁTALOVÁ, Iva. Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii. *Zdrojová praxe* [online]. 2010 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d10265v13173-koordinace-socialniho-zabezpeceni-v-evropske-unii/>.

¹⁰² Koordinace sociálního zabezpečení. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2018 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/socialni-zabezpeceni/>.

¹⁰³ CHVÁTALOVÁ, Iva. Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii. *Zdrojová praxe* [online]. 2010 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d10265v13173-koordinace-socialniho-zabezpeceni-v-evropske-unii/>.

- nařízení Rady (EHS) č. 1408/71, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné osoby a na členy jejich rodin, pohybující se v rámci Společenství,
- nařízení č. 574/72/EHS upravující postup při provádění nařízení č. 1408/71/EHS, obě ve znění pozdějších nařízení.

Právní předpisy se vztahovaly na všechny členské státy EU a také na další státy Evropského hospodářského prostoru, které nejsou členskými státy Evropské unie. Jedná se o Norsko, Lichtenštejnsko, Island a pak rovněž Švýcarsko. Důležitý význam má také nařízení č. 859/2003, které upravuje pravidla koordinace, co do vztahu k občanům třetích zemí, kteří splnili podmínky legálního pobytu na území EU a migrují z jednoho členského státu do druhého.¹⁰⁴

Od 1. května 2010 platila nová nařízení č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a nařízení č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004. Důvodem přijetí nových nařízení byla snaha o modernizaci a zjednodušení dosavadní právní úpravy, zpřehlednění pravidel a administrativních postupů a také o zlepšení postavení migrujících osob (žadatelů o dávky) a posílení jejich právní jistoty.¹⁰⁵

Následně dne 28. června 2012 nabylo účinnosti nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 465/2012, kterým se mění nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení ES č. 883/2004. Nejvýznamnější změnu nařízení představuje doplnění čl. 13 nařízení č. 883/2004, který je aplikován na situace, kdy dochází k souběhu ve výkonu práce na území dvou nebo více členských států EU, Evropského hospodářského prostoru či Švýcarska. U souběhů je nutné vždy posuzovat splnění podmínky výkonu podstatné části činnosti na území státu bydliště. Další změnu přineslo zakotvení pravidla pro určení právního řádu, podle kterého se bude postupovat u členů letové posádky nebo u palubních průvodčích

---

¹⁰⁴ CHVÁTALOVÁ, Iva. *Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii. Zdrojová praxe* [online]. 2010 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d10265v13173-koordinace-socialniho-zabezpeceni-v-evropske-unii/>.

¹⁰⁵ Tamtéž

v oblasti osobní nebo nákladní letecké dopravy. Podle č. 11 nařízení č. 883/2004, se na tyto osoby vztahují právní předpisy státu, na jehož území se nachází jejich mateřské letiště.¹⁰⁶

Elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení (EESSI)

EESSI je počítačovým systémem, který umožňuje orgánům sociálního zabezpečení jednotlivých členských států rychlou a hlavně spolehlivou výměnu informací. Podle pravidel Evropské unie o koordinaci systémů sociálního zabezpečení je tato výměna informací povinná. Díky systému si mohou vnitrostátní orgány vyměňovat elektronickou dokumentaci a řídit se shodnými administrativními postupy. Centrální systém EESSI byl zaveden komisí v červenci 2017. Členské státy mají od té doby dva roky na to, aby se napojily prostřednictvím svých orgánů sociálního zabezpečení na systém EESSI a mohly tak začít s přeshraniční elektronickou výměnou informací.¹⁰⁷

3.3 Instituce, fondy a programy EU soustředěné na zaměstnanost, chudobu a boj proti sociálním vyloučení

Základem institucionálního systému Evropské unie je Evropská komise, Rada Evropské unie, Evropský parlament a Evropská rada. Všechny tyto uvedené orgány určují, kterým směrem se bude dále Evropská unie v budoucnosti ubírat. Vedle těchto základních a zároveň i nejdůležitějších institucí existuje také Soudní dvůr EU, jehož úkolem je kontrolní činnost. Účetní dvůr, který spravuje a kontroluje rozpočet EU. Poradními orgány jsou představovány Hospodářským a sociálním výborem a Výborem regionů. Unii na úrovni finanční správy řídí Evropská investiční banka, Evropská centrální banka a Evropský investiční

---

¹⁰⁶ Novela nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a jeho prováděcího nařízení č. 987/2009. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/urceni-statu-pojisteni/urceni-statu-pojisteni-dle-novyh-narizeni-883-2004-a-987-2009/novela-narizeni-evropskeho-parlamentu-a-rady-es-c-883-2004-a-jeho-provadeciho-narizeni-c-987-2009.htm/>.

¹⁰⁷ Elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=869&langId=cs/>.

fond.¹⁰⁸ Tyto instituce zřizují specializované orgány, které se zabývají sociální politikou.

3.3.1 Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti (EMPL)

Jedním z nich je Evropskou komisí zřízené Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti (EMPL). Úkolem tohoto orgánu je řešit problémy, které se pojí s procesem stárnutí evropského obyvatelstva a související měnící se demografickou skladbou. Generální ředitelství tak činí a to za spolupráce se sociálními partnery, občanskými organizacemi a dalšími participujícími subjekty. V užším měřítku se tedy EMPL zabývá sblížením jednotlivých politik zaměstnanosti členských států EU, sledováním plnění strategie zaměstnanosti, reformami systémů sociální ochrany a správou rozpočtu Evropského sociálního fondu a to ve výši 9 miliard eur za rok.¹⁰⁹

3.3.2 Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO)

Dalším příkladem je Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO) zřízená Radou Evropské unie. V Radě EPSCO zasedají ministři ze všech členských států EU, kteří jsou odpovědní za politiku zaměstnanosti, sociálních věcí, zdravotnictví a také politiku spotřebitelskou. Při jednáních jsou přítomni příslušní evropští komisaři. Co se oblasti zaměstnanosti a sociální politiky týče, Rada zpracovává každý rok vize, kam budou státy v následujícím období směřovat. Tyto pohledy do budoucnosti se následně promítají i do vnitrostátních politik.¹¹⁰

Ve spolupráci s Evropským parlamentem dochází také k přijímání právních předpisů, které mají za cíl zlepšovat pracovní podmínky, posilovat

---

¹⁰⁸ Instituce EU. *FORS* [online]. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/evropska-politika/instituce-eu/#.Wow-CajOVpY/>.

¹⁰⁹ O nás. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=656/>.

¹¹⁰ Rada EU. *Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO)* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/configurations/epsco/>.

sociální začlenění a dbát na rovnost žen a mužů. Každý rok se zpravidla uskuteční čtyři zasedání Rady EPSCO. Z těchto čtyř zasedání jsou většinou dvě věnované právě otázkám zaměstnanosti a sociální politiky.¹¹¹

3.3.3 Evropský parlament - Výbor pro zaměstnanost a sociální věci

Odpovědnost za politiku zaměstnanosti a sociální politiku mají na starosti zejména vlády členských států EU. Jejich práci podporuje a doplňuje financování ze strany EU. Největším hrozbou je stárnutí obyvatelstva. Na základě toho je politika EU v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí vytyčena následujícími cíly:

- usnadnit přechod ze školy do zaměstnání,
- usnadnit hledání zaměstnání,
- modernizovat systémy sociálního zabezpečení,
- usnadnit pracovníkům volný pohyb v rámci EU,
- zmírnit chudobu,
- chránit postižené osoby.¹¹²

Práce výboru v oblasti zaměstnanosti se soustřeďuje na utváření nových pracovních příležitostí, snížení nerovnováhy mezi jednotlivými trhy práce, podporu konkurenceschopnosti a celkový monitoring této problematiky.

V oblasti sociálního zabezpečení výbor koordinuje aktivity členských států, poskytuje finanční prostředky při podpoře projektů v oblasti vzdělávání, poskytování péče dětem, zdravotně postiženým a osobám při návratu do pracovního procesu. Také členské státy podporuje v reformách jejich systémů. EU spolu s vládami jednotlivých členských států neustále spolupracuje na koordinačních procesech systémů sociálního zabezpečení. Podporuje pobírání důchodů a sociálních příspěvků pracovníky v případě, že změní zaměstnání a začnou pracovat v jiné zemi EU.¹¹³

Díky systému **European Employment Services (EURES)**, tedy Evropské

---

¹¹¹ Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO). *Rada EU* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/configurations/epsco/>.

¹¹² Zaměstnanost a sociální věci. *Evropská unie* [online]. 2018 [cit. 2018-02-2]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_cs/.

¹¹³ Tamtéž

službě zaměstnanosti, mohou podniky hledat pracovníky ze zahraničí a zájemci zase volná pracovní místa. Jde o elektronický systém, hustou komunikační síť, prostřednictvím níž lze získat informace, cenné rady a nabídky práce od zaměstnavatelů po celé Evropě. Uchazeč o zaměstnání si může najít práci prostřednictvím tohoto portálu sám, či se obrátit na jednoho z více než 800 poradců EURES.¹¹⁴

3.3.4 Evropský sociální fond (ESF)

Evropský sociální fond je hlavním nástrojem EU v oblasti podpory zaměstnanosti a sociálního začleňování. Slouží k pomoci lidem během procesu hledání zaměstnání či jeho změny. Napomáhá rovněž integrovat osoby, které jsou znevýhodněné ve společnosti a snaží se zajistit rovné příležitosti pro všechny. Každý rok fond pomáhá zhruba 15 milionům lidí při hledání práce, zvyšování kvalifikace, čímž zvyšuje jejich šance na úspěch na trhu práce. V časovém období od roku 2014 do roku 2020 poskytuje ESF v souhrnné částce okolo 80 miliard euro na výše uvedené aktivity. O strategii a rozpočtu fondu rozhodují společně Evropská komise, Evropský parlament a jednotlivé členské státy.¹¹⁵ Kroky, které činí ESF v oblasti integrace, jsou v současnosti doplňovány Evropským fondem pro integraci státních příslušníků třetích zemí a Evropským uprchlickým fondem.¹¹⁶

3.3.5 Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGF)

Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci poskytuje odbornou pomoc pracovníkům, kteří přišli o pracovní místo z důvodu strukturálních změn, které se odehrávají v celosvětovém obchodu a mají spojitost s globalizací. Dále pomáhá lidem, kteří hledají práci novou, případně pomýšlejí na založení své vlastní

---

¹¹⁴ Služba EURES v zemích Evropské unie (EU), Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Švýcarska. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/eures/sit/>.

¹¹⁵ ESF - Evropský sociální fond. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=325/>.

¹¹⁶ EU a Evropská KOMISE. *Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení: Evropský rámec pro sociální a územní soudržnost: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. Lucemburk: EUR-OP, 2011. ISBN 9789279207037. Str. 22.

firmy.¹¹⁷ Nejčastěji EGF řeší situace, kdy velké firmy kvůli globálním, hospodářským a finančním krizím jsou nuceny ukončit svoji činnost na území členského státu a přesunout ji mimo zónu Evropské unie. Pro realizaci své činnosti EGF disponuje ročně až 150 milionů eur. Z této sumy může být až 60 % použito na uhrazení nákladů spojených s projekty znovuzačleňování propuštěných pracovníků. Prostředky z fondu ale mohou být užity pouze za předpokladu, že jeden podnik propustí přes 500 zaměstnanců nebo pokud dojde v určitém odvětví k masivnímu propouštění, a to v jednom či několika sousedících regionech.¹¹⁸

Správa a realizace projektů se uskutečňuje na vnitrostátní popřípadě regionální úrovni. Doba trvání jednotlivých projektů činí dva roky. Z fondu se však nefinancují opatření, která se týkají sociálního zabezpečení, jako jsou například důchody či dávky v nezaměstnanosti.¹¹⁹

3.3.6 Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD)

Fond evropské pomoci nejchudším osobám podporuje členské státy EU při poskytování materiální pomoci nejchudším. Jedná se o pomoc osobám, které se nacházejí ve stavu nouze, formou potravin, ošacení, obuvi a předmětů denní potřeby, např. hygienických potřeb. Mimo materiální pomoci je třeba přijmout opatření v zájmu sociálního začlenění. Na základě vnitrostátních programů jednotlivých členských zemí, které schvaluje Evropská komise, provádějí vnitrostátní orgány rozhodnutí o poskytování pomoci, a to prostřednictvím partnerských organizací (často nevládních). Podobný přístup je aplikován rovněž u fondů soudržnosti. Státy EU se tak samy rozhodnou, jakou formu pomoci si zvolí a jakým způsobem bude pomoc potřebným osobám poskytnuta.¹²⁰

Pomoc může přicházet buď přímo od vnitrostátních orgánů či prostřednictvím partnerských organizací, kterým jsou poskytnuty nezbytné finanční prostředky. K plnění svého cíle má FEAD k dispozici přes 3,8 miliard

---

¹¹⁷ KÖNIG, Petr. *Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074000119. Str. 137.

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGF). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=326/>.

¹²⁰ Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1089/>.

eur a to v časovém rozmezí roku 2014 až 2020. Státy EU mají přispět do svých vnitrostátních programů alespoň dalšími 15 % z této částky.¹²¹

3.3.7 Evropská síť proti chudobě a sociálnímu vyloučení (EAPN)

Evropská síť proti chudobě a sociálnímu vyloučení (EAPN) je hustou sítí nezávislých organizací a institucí, která si klade za cíl eliminovat počty chudých a sociálně vyloučených osob v Evropě. Tato síť byla založena v roce 1990 a je podporována ze strany Evropské komise. EAPN rovněž disponuje poradním statutem, a to ve vztahu k Radě Evropy a je také zakládajícím členem tzv. Social Platform, tedy platformy tvořené z řad nevládních organizací, které působí v sociální oblasti. V současnosti EAPN má 31 národních sítí a 18 zastřešujících evropských asociací.¹²²

3.3.8 Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI)

Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI) je finančním nástrojem, který byl vytvořen Evropským sociálním fondem, a jehož cílem je prosazování vysoké úrovně kvalitní a udržitelné zaměstnanosti, zaručování odpovídající a důstojné sociální ochrany a boj proti sociálnímu vyloučení, proti chudobě a snaha o zlepšování pracovních podmínek.¹²³ Celkový rozpočet na období 2014 - 2020 je ve výši 919 469 000 eur (uvedeno v roce 2013).¹²⁴

Mezi primární cíle tohoto programu patří především posílení spolupráce a odpovědnosti v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí mezi členskými státy. S tím souvisí i podpora mobility pracovníků a vyšší otevřenost trhů práce. Dále modernizace právních předpisů, které se k dané problematice vztahují.¹²⁵ V rámci úsilí o splnění těchto cílů bude EaSI:

- věnovat zvláštní pozornost zranitelným skupinám, jako jsou mladí lidé,

---

¹²¹ Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1089/>.

¹²² European anti poverty network. *EAPN Europe* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.eapncr.org/en/eapn-europe/>.

¹²³ Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1081/>.

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1081/>.

- prosazovat rovnost mezi ženami a muži,
- potírat diskriminaci,
- prosazovat vysokou úroveň kvalitní a udržitelné zaměstnanosti,
- zaručovat přiměřenou a důstojnou sociální ochranu,
- bojovat proti dlouhodobé nezaměstnanosti,
- bojovat proti chudobě a sociálnímu vyloučení.¹²⁶

3.3.9 Program Evropa 2020

Program Evropa 2020 je ve výčtu programů rovněž nutné zmínit. Již v roce 2010 v souvislosti s přijetím strategie Evropa 2020 stanovila Evropská unie cíl pro snížení chudoby a sociálního vyloučení poprvé. Cíl byl nastaven na snížení chudoby více než 20 milionů osob do roku 2020 při údajích vycházejících z roku 2008. Nicméně dosažení tento cíl v době krize a úsporných opatření se ukazuje jako velmi obtížné. Bude možná nutná lepší rovnováha mezi makroekonomickými, fiskálními, zaměstnanostními a sociálními cíli na úrovni Evropské unie. Investování do dětí v jejich raném věku a zlepšení zaměstnatelnosti by měly napomoci. Zlepšení přístupu států bude klíčové.¹²⁷

Strategie Evropa 2020 je agendou EU pro růst a zaměstnanost pro současné desetiletí. Zdůrazňuje inteligentní, udržitelný a inkluzivní růst jako způsob, jak posílit hospodářství EU a připravit se na výzvy, které přinese příští desetiletí.¹²⁸ Elementární politickou složkou této strategie je snižování chudoby. Snížení počtu osob, které jsou ohroženy chudobou nebo sociálním vyloučením, je závislé na dalších prioritách strategie. Mezi tyto priority patří poskytování lepších pracovních příležitostí a vzdělávání. Klíčovými opatřeními v tomto ohledu je lepší přístup k práci, větší využívání finančních prostředků EU, podpora sociálních inovací a podpora nových partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem. V posledních letech je míra rizika chudoby v EU relativně stabilní

---

¹²⁶Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1081/>.

¹²⁷ LECERF, Marie. Poverty In The European Union: The Crisis And Its Aftermath. *European Parliamentary Research Service Blog* [online]. 2016 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://eprthinktank.eu/2016/03/22/poverty-in-the-european-union-the-crisis-and-its-aftermath/>.

¹²⁸ Europe 2020 indicators - poverty and social exclusion. *Eurostat* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion/.

(v průměru 17 %), ale výrazně se liší, a to mezi členskými státy, věkovými skupinami a jednotlivými regiony. Regionální a místní samosprávy EU odpovídají za přibližně jednu pětinu všech výdajů na sociální ochranu a služby a hrají proto významnou úlohu při plnění cílů stěžejní iniciativy. Jednotlivé výbory regionů pak spolupracují na otázkách týkajících se sociálních záležitostí s Komisí pro hospodářskou a sociální politiku (ECOS). V únoru 2012 přijal výbor stanovisko k dětské chudobě. V květnu 2011 proběhlo fórum o sociálních inovacích a v prosinci 2011 byl zveřejněn průzkum plánovaného programu EU pro sociální změny a inovace.¹²⁹

3.3.10 Program PROGRESS

Program PROGRESS, který působí souběžně s Evropským sociálním fondem, se soustřeďuje na pomoc státům EU při vytváření nových a lepších pracovních pozic, dále na pomoc při boji s chudobou a vyloučením a řádné provádění právních předpisů EU v sociální oblasti. Program PROGRESS má klíčový význam při tvorbě spolupráce členských států v sociální oblasti a jeho důležitost stále roste. Hlavním cílem fondu je v časovém horizontu deseti let (od roku 2010 do roku 2020), poskytnout 500 milionů EUR na mikroúvěry. Tento druh financování představuje důležitý prostředek pro stimulaci samostatně výdělečné činnosti a vzniku mikropodniků. Tyto skutečnosti mohou hrát důležitou roli při podpoře sociálního začleňování i vzniku pracovních míst. Naplnění cílů fondu je závislé na činnosti Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR). Zajištění sociální a územní soudržnosti je totiž pro úspěšnost programu PROGRESS zásadní.¹³⁰

---

¹²⁹ European platform against poverty. *The European Committee of the Regions* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://cor.europa.eu/en/policies/growth-and-jobs/Pages/eu-platform-against-poverty.aspx/>.

¹³⁰ EU a Evropská KOMISE. *Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení: Evropský rámec pro sociální a územní soudržnost: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. Lucemburk: EUR-OP, 2011. ISBN 9789279207037. Str. 22.

4 Chudoba, sociální vyloučení a boj proti nim v České republice

Česká republika je vnitrozemský stát ve střední Evropě, který vznikl 1. ledna 1993 rozdělením Československa. Území tvoří tři historické země a to Čechy, Morava a Slezsko. Státním zřízením se jedná o parlamentní republiku. Hlavou státu je prezident republiky Miloš Zeman, předsedou vlády je Andrej Babiš. Hlavním městem je Praha. Rozloha tohoto státu je 78 866 km², což z něj činí 113. největší stát na světě dle tohoto údaje. V České republice je státní měnou česká koruna (CZK) a úředním jazykem čeština. Stát sousedí s Německem, Polskem, Slovenskem a Rakouskem.¹³¹

Ke dni 22. února 2018 žije v České republice 10 597 473 obyvatel. Hustota zalidnění činí přibližně 134 obyv./km². ČR je vyspělá země s tržním hospodářstvím, což udávají i uznávané ekonomické, politické či sociální indikátory. HDP ČR byl 192.92 miliard amerických dolarů v roce 2016 a tento ukazatel zaznamenal růst meziroční růst o 5,1 %. Republika se vyznačuje nízkou obecnou mírou nezaměstnanosti, která dosahuje pouze 2,4 %. Průměrná hrubá mzda činila k danému dni 29 050 Kč a míra inflace 2,4 %.¹³²

Česká republika je také členem Organizace spojených národů (OSN), Severoatlantické aliance (NATO), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), Světové obchodní organizace (WTO), Mezinárodního měnového fondu (MMF), Světové banky, Rady Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Evropské celní unie, Evropské unie (EU), součástí Schengenského prostoru, Evropského hospodářského prostoru (EHP), členem Visegrádské skupiny a jiných mezinárodních institucí, organizací a seskupení.¹³³ Česká republika oficiálně požádala o členství v Evropské unii v roce 1996, kdy byl tehdejším premiérem Václav Klaus. K předání žádosti České republiky

---

¹³¹ Všeobecné info o České republice. *CZ REGION* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <http://www.czregion.cz/vseobecne-info/>.

¹³² Nejnovější údaje ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov/>.

¹³³ Všeobecné info o České republice. *CZ REGION* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <http://www.czregion.cz/vseobecne-info/>.

o vstup do Evropské unie došlo 23. ledna toho roku v italském Římě. V březnu roku 1998 začala přístupová jednání a o pět let později podepsal Václav Klaus, již jako prezident republiky spolu s ministerským předsedou Vladimírem Špidlou v Aténách Smlouvu o přistoupení, která vstoupila v platnost 1. května 2004. Od té doby je Česká republika členem Evropské unie. Vstupem do Schengenského prostoru tedy do prostoru bez vnitřních hranic, které se uskutečnilo 21. prosince 2007, došlo k ještě těsnějšímu propojení České republiky s dalšími členskými státy Evropské unie.¹³⁴

4.1 Základní východiska do problematiky chudoby a sociálního vyloučení v České republice

System sociálního zabezpečení v České republice se skládá z několika složek. Jsou jimi systém důchodového, zdravotního a nemocenského pojištění a patří sem také státní politika zaměstnanosti a systém dávek státní sociální podpory. Financování systému zdravotního pojištění je v České republice zajišťováno prostřednictvím zdravotních pojišťoven. Co se týče ostatních složek systému sociálního zabezpečení, ty jsou pak financované ze státního rozpočtu. Pojistné je hrazeno ze strany zaměstnavatelů a zaměstnanců. U osob samostatně výdělečně činných si pojistné tyto osoby hradí samy. Osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny si hradit všechny výše jmenované složky systému sociálního zabezpečení až na nemocenské pojištění, které je pro tyto osoby dobrovolné. Podmínkou pojištění je také trvalý pobyt na území státu či výkon výdělečné činnosti na území České republiky. Tato podmínka se vztahuje i na občany Evropské unie. Stát považuje některé skupiny osob za pojištěné bez nutnosti odvodu pojištění, a to v případě, že splní zákonem stanovené podmínky. Jedná se o studenty, ženy na mateřské dovolené atd.¹³⁵

Státní sociální podpora je v České republice financována ze státního

---

¹³⁴ Česká republika. *Euroskop.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/566/sekce/ceska-republika/>.

¹³⁵ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

rozpočtu. Systém zajišťuje ochranu zejména rodinám s nezaopatřenými dětmi v případě uznané sociální situace, kterou daná rodina není schopna vyřešit pomocí svých vlastních finančních prostředků a schopností. Spravují ji krajské úřady práce a jejich kontaktní pracoviště. Činnost úřadů práce a kontaktních pracovišť je tvořena správou dávek státní sociální podpory, rozhodováním o výplatách dávek, zejména shromažďováním žádostí, evidencí žadatelů a provozováním celostátního informačního systému. Nad krajskými úřady práce a jejich příslušnými kontaktními pracovišti vykonává dohled Generální ředitelství úřadu práce České republiky. Náplň práce úřadů práce tvoří především výplata podpor v nezaměstnanosti, dále vedení evidence uchazečů o zaměstnání a úřad rovněž pomáhá rozvíjet a uskutečňovat programy na podporu zaměstnanosti. Správu pomoci v hmotné nouzi zajišťují v České republice rovněž krajské úřady práce a jejich kontaktní pracoviště.¹³⁶

Ústředním orgánem v této oblasti je Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které vypracovává právní předpisy pro celou oblast sociálního zabezpečení (vyjma zdravotního pojištění). Správní činnost je zajišťována prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ). Ústředí České správy sociálního zabezpečení je zodpovědné za dohled nad okresními správami sociálního zabezpečení (OSSZ). ČSSZ rovněž zajišťuje výběr pojistného do systémů důchodového pojištění, nemocenského pojištění a na státní politiku zaměstnanosti a i výplatu starobních důchodů a dávek v nemoci. Nad činností ČSSZ vykonává dozor výše zmíněné ministerstvo.¹³⁷

Existují dva základní nástroje ve vztahu k problematice chudoby a sociálního vyloučení. Aktivní nástroje se jim snaží předcházet a soustřeďují se na prevenci. Naopak pak pasivní nástroje řeší následky již vzniklých situací. Autorka se v následující části práce zaměřila nejprve na to, jak se Česká republika snaží předcházet vzniku nepříznivých situací, které mohou vést až k chudobě a sociální

---

¹³⁶ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

¹³⁷ Tamtéž

exkluzi.¹³⁸

4.2 Aktivní nástroje předcházení vzniku chudoby a sociálního vyloučení v České republice

V této podkapitole je pozornost zaměřena primárně na dva aktivní nástroje. Těmito nástroji jsou politika zaměstnanosti a vzdělávací politika. Dále je zkoumány orgány a strategie sociálního začleňování.

4.2.1 Politika zaměstnanosti v České republice

Smyslem aktivní politiky zaměstnanosti je snaha o minimalizaci vzniku nezaměstnanosti. Nástroje, prostřednictvím nichž se aktivní politika zaměstnanosti v českém prostředí provádí, určuje zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti. Tento zákon vymezuje aktivní politiku zaměstnanosti jako souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti a také přesně definuje, které nástroje politika zaměstnanosti využívá a za jakých podmínek.¹³⁹

Výkonem aktivní politiky zaměstnanosti se v České republice zabývá Ministerstvo práce a sociálních věcí a úřady práce. Mezi náplň činnosti státní politiky zaměstnanosti patří zejména podpora zřizování nových pracovních míst a to prostřednictvím poskytování příspěvků zaměstnavatelům při zaměstnávání uchazečů o zaměstnání i uchazečům samotným. Nástroje, kterých aktivní politika zaměstnanosti při své činnosti využívá, jsou následující:

- rekvalifikace,
- investiční pobídky,
- veřejně prospěšné práce,
- společensky účelná pracovní místa,
- překlenovací příspěvek,
- příspěvek na dopravu zaměstnanců,

---

¹³⁸ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

¹³⁹ Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti

- příspěvek na zapracování,
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Součástí aktivní politiky zaměstnanosti je i poradenství a cílené programy.¹⁴⁰

4.2.2 Vzdělávací politika v terciálním sektoru v České republice

Klíčovou roli vzdělávací politiky každé země představuje především organizace a směřování vývoje vzdělávacího systému tak, aby přispíval k uplatňování jedinců na trhu práce a zajistil jejich dostatečnou flexibilitu v stále měnícím se světě.¹⁴¹ Investice do oblasti vzdělávání determinují směr, kterým se vývoj dané společnosti ubírá. Státy by ve svém vlastním zájmu měly dbát na to, aby mocí kvalitní vzdělávací politiky předcházely vzniku chudoby a sociálního vyloučení.

Podle poznatků z dostupných šetření na domácí i mezinárodní úrovni sice výsledky vzdělávání v České republice nevykazují dramatický pokles, ale podle šetření PISA z roku 2012, které je dostupné na webových stránkách České školní inspekce, se ukázalo, že co se znalostí a dovedností studentů týče, zaostávají Češi za svými vrstevníky ze zemí s nejuspěšnějšími vzdělávacími systémy. Výsledky šetření rovněž vykazují, že znalosti českých žáků jsou obecně průměrné, nekonzistentní a v dlouhodobé perspektivě spíše stagnující.¹⁴² Tato skutečnost ztěžuje ve svém důsledku šance jedinců uspět na trhu práce a přispívá také k vyššímu budoucímu počtu adresátů sociální politiky českého státu. Dosavadní vývoj a do určité míry i kvalita vzdělávací politiky se váže také na objem finančních prostředků, které se v České republice do této oblasti investují. Jak lze vyčíst z dat v grafu OECD, Česká republika za rok 2014 investovala do jednoho studenta 10 521 USD a v komparaci s ostatními zeměmi se tak zařadila na místo podprůměrné, což je patrné na následujícím obrázku č. 5.

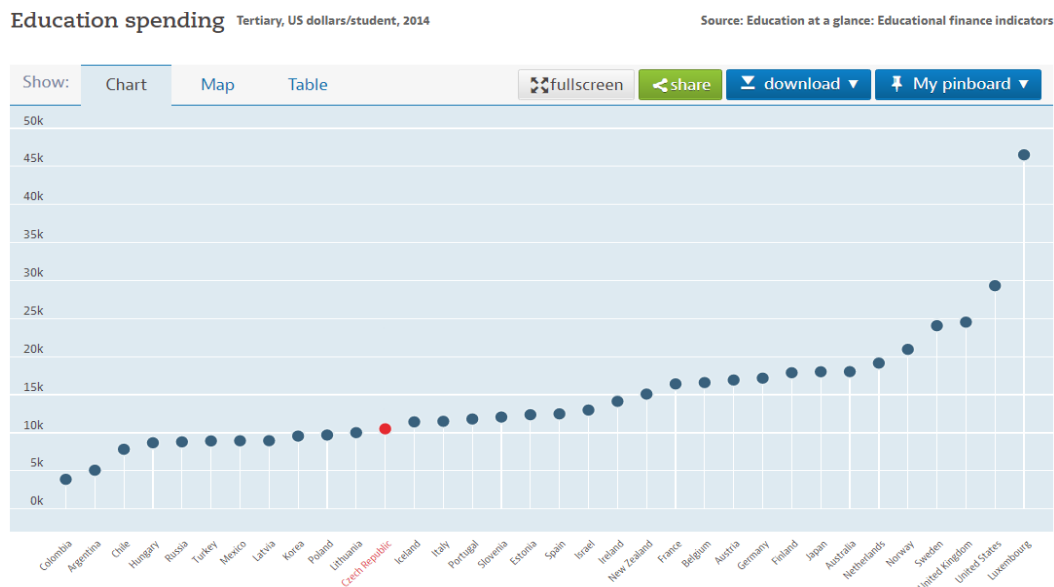
---

¹⁴⁰ Státní politika zaměstnanosti. *BusinessInfo.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/statni-politika-zamestnanosti-3311.html/>.

¹⁴¹ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf/.

¹⁴² PALEČKOVÁ Jana, TOMÁŠEK Vladislav a kol., *Hlavní zjištění výzkumu PISA*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. ISBN 978-80-905632-0-9. Str. 15.

Obr. č. 5: Investice vybraných států do jednoho studenta za rok 2014

Pramen: OECD, 2014¹⁴³

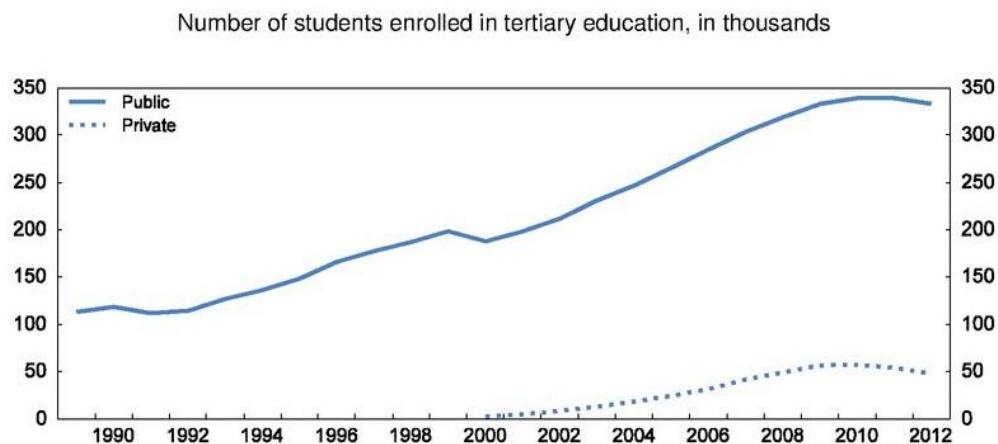
Nicméně podle tématického hodnocení terciárního vzdělávání v České republice z roku 2006, který vydala Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a které je volně dostupné na webových stránkách Ministerstva školství, tělovýchovy a mládeže, hodnotitelé docházejí k závěru, že Česká republika dokázala překonat problémy z doby komunismu. Od roku 1989 kontinuálně pracuje na budování systému terciárního vzdělávání, které nese znaky vysoké míry autonomie participujících institucí a především akademické samosprávy.¹⁴⁴ Strmě také vzrost počet zájemců o terciální studium. Zatímco v devadesátých letech minulého století se pohyboval počet studentů okolo 100 000, v roce 2012 již bylo zaznamenáno skoro 400 000 studentů. Charakteristikou expanze v terciálním vzdělávání byla zvýšená poptávka zejména po studiu humanitních oborů, zatímco zájem o studium technických oborů stagnoval. Vývoj je patrný na následujícím obrázku č. 6.

¹⁴³ Education spending. *OECD* [online]. 2014 [cit. 2018-03-18]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm/>.

¹⁴⁴ Tématické hodnocení terciárního vzdělávání v České republice. *OECD* [online]. 2016 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/Country_Note_PRACOVNI_ceska%20verze.pdf/.

Obr. č. 6: Vývoj terciálního vzdělávání v České republice

Figure 17. Expansion in tertiary education has been provided mainly by the public sector

Ministry of Education, Youth and Sports.

Pramen: ARAÚJO Sónia, MALEČEK Petr, 2015¹⁴⁵

Studium na vysokých školách v České republice je financováno převážně z veřejných prostředků (při opomenutí soukromých vysokých škol). A zatímco v roce 2015 byl průměr ostatních zemí v rámci průzkumu OECD ve financování soukromém 33 %, v České republice to bylo 21 %.¹⁴⁶ Ze stejného průzkumu také vyplývá, že země, které mají vyšší podíl financování školství ze soukromého sektoru, jsou v lepší pozici v oblasti zlepšení kvality výuky, výzkumu a inovací oproti těm zemím, jichž financování je téměř celé závislé na financování veřejném. Otázka zavedení školného na vysokých školách je zde rovněž vnímána jako stimulující prostředek pro studenty, kteří jsou tak nuceni důkladně přemýšlet při výběru oboru, který hodlají studovat a pohlížet při výběru na to, jakým směrem se ubírá současný trh práce globalizovaného světa.

Poplatky za školné a finanční pomoc vzdělávací politiky v České republice

Při studiu na veřejných vysokých škol v České republice se za vzdělání neplatí. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy každoročně vydává pravidla

¹⁴⁵ ARAÚJO Sónia, MALEČEK Petr. Strengthening Skill use and School-to-work Transitions in the Czech Republic. *OECD: Economics Department Working Papers*, No. 1206, OECD Publishing, Paris [online]. 2015 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/5js1pz2xnm6b-en/>.

¹⁴⁶ Tamtéž

pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám.¹⁴⁷ Podle těchto pravidel se postupuje při poskytování příspěvku ze státního rozpočtu na vzdělávací, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a také dotace směřující na ubytování a stravování studentů. Druhy dotací a způsob jejich poskytování je upraven v českém právním prostředí ve speciálním zákoně č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách. Způsob hospodaření s dotacemi a příspěvkem ze státního rozpočtu podléhá finanční kontrole státu.

Oblast druhů a podmínek výplaty stipendií je také upravena ve výše zmíněných pravidlech pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy pro rok 2018. Jedná se o stipendia pro studenty doktorských studijních programů, dále sociální stipendia a ubytovací stipendia.

4.2.3 Orgány odpovědné za vzdělávací politiku v České republice

Mezi orgány, které se podílejí na správě v oblasti školství v České republice, patří Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, které zpracovává koncepci vzdělávání, řídí výkon státní správy v oblasti školství, vede rejstřík škol, schvaluje učební plány (osnovy) a zajišťuje celou oblast vzdělávání.

Pro účely kontroly dodržování právních předpisů a řádného výkonu povinností vzdělávacích institucí je zřízena Česká školní inspekce. Státní správu v přenesené působnosti v oblasti vzdělávání a zpracovávání programů rozvoje pak vykonávají na krajských úřadech odbory školství. A obdobnou agendy mají na starosti rovněž obce.¹⁴⁸

Výše nastíněný vzdělávací systém ale nikdy nebude disponovat (z hlediska vztahu k chudobě a sociálnímu vyloučení) schopností kompenzace vzdělávacích problémů, které se objevují v rodinném zázemí studentů. Proto je nutné vzdělávání propojovat také s iniciativami v oblasti sociální a rodinné politiky v -

---

¹⁴⁷ VALÁŠEK, Petr. Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací VVŠ pro rok 2018. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45700?lang=1/>.

¹⁴⁸ BRDEK, Miroslav a Helena VYCHOVÁ. *Evropská vzdělávací politika: programy, principy a cíle*. Praha: ASPI, 2004. ISBN 9788086395968. Str. 75.

Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020

Ministerstvo práce a sociálních věcí vypracovalo tzv. Strategii sociálního začleňování 2014 - 2020. Tato strategie představuje hlavní hospodářskou reformní agendu EU. Schválena byla v roce 2010 s časovým určením deseti let. V oblasti boje s chudobou a sociálním vyloučením je její základ tvořen Evropskou platformou pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení (European platform against poverty and social exclusion - EPAP), která je zaměřena zejména na podporu hospodářské, sociální a územní soudržnosti.¹⁴⁹ Za účelem naplnění cílů Strategie Evropa 2020 vypracovávají jednotlivé členské země svůj národní program reforem. Prvořadým účelem zmíněné strategie je přispět k plnění národního cíle redukce chudoby a sociálního vyloučení, ke kterému se ČR zavázala v rámci evropského cíle v této oblasti. Pozornost je zaměřena především na snahu o udržení hranic počtu osob ohrožených chudobou, materiální deprivací nebo žijících v domácnostech s nízkým počtem ekonomicky aktivních osob do roku 2020 na úrovni, která byla zjištěna k roku 2008 (podle tabulek Eurostatu byla míra nezaměstnanosti 4,5 %).¹⁵⁰ Česká republika se současně zavázala, že vyvine úsilí, které přispěje ke snížení počtu osob na hranici chudoby a to o 30 000 osob.¹⁵¹

4.3 Pasivní nástroje řešení chudoby a sociálního vyloučení v České republice

Česká republika jako stát, který je odpovědný za blaho svých občanů v rámci své sociální politiky napomáhá osobám, které se ocitly v tíživé životní situaci a nemohou si pomoci samy. Pro určování, kdo je oprávněn pomoc ze strany státu čerpat, vytvořila Česká republika právní aparát, díky kterému je grantována sociální pomoc těm, kterým na ní podle platných právních norem

---

¹⁴⁹ Sociální začleňování. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/9078/>.

¹⁵⁰ Veřejné databáze. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afPfm=VYSTUP-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413__VUZEMI__97__19/.

¹⁵¹ Strategie sociálního začleňování 2014 - 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha, 2014 [cit. 2017-10-24]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/17082/strategie_soc_zaclenovani_2014-20.pdf/.

vznikne nárok.

4.3.1 Zákon o životním minimu a existenčním minimu

Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu ve znění pozdějších předpisů definuje obsahy pojmů životní a existenční minimum a rozdíly mezi nimi.

Pojem životního minimum je zákonem určen jako minimální hranice peněžních příjmů fyzických osob, která slouží k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb. Naproti tomu existenční minimum je minimální hranice příjmů osob, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití.¹⁵² Při určování minimální hranice rozhodných příjmů se vychází z čistých příjmů jednotlivců případně rodiny (viz následující tabulka č. 1). Určení životního minima je následně užíváno jako jeden z hlavních faktorů pro posuzování hmotné nouze na základě zákona 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi. Dochází také k jeho využívání v soudní praxi a to v případě exekuce, kde se na základě jeho hodnoty stanovuje např. nezabavitelná částka anebo výpočet alimentů.¹⁵³

---

¹⁵² Zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu v platném znění

¹⁵³ MEČÍŘOVÁ, Lucie. Životní vs. existenční minimum: jaký je v tom rozdíl? *Finance.cz* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/501021-zivotni-vs-existencni-minimum/>.

Tab. č. 1. Výše částek životního minima

Jednotlivec	3 410 Kč
Rodina	
- pro 1. dospělou osobu v rodině	3 140 Kč
- pro 2. dospělou osobu v rodině	2 830 Kč
- pro nezaopatřené dítě do 6 let	1 740 Kč
- pro nezaopatřené dítě od 6 do 15 let	2 140 Kč
- pro nezaopatřené dítě od 15 do 26 let	2 450 Kč

Pramen: vlastní zpracování dle MEČÍŘOVÁ, 2017¹⁵⁴

Co se týče výše existenciálního minima, jeho částka činí podle zákona č. 110/2006 Sb. o životním a existenciálním minimu ve znění pozdějších předpisů měsíčně 2 200 Kč. Existenciální minimum ale nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.¹⁵⁵

4.3.2 Zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi

Dalším zákonem, který upravuje další prostředek, jak zabránit sociální exkluzi a bojovat proti sociálnímu vyloučení v České republice, je zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o jednu z forem pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, která má motivovat tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení svých životních potřeb za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá. V rámci systému pomoci v hmotné nouzi jsou poskytovány opakované nebo jednorázové dávky.

Dávky jsou určeny osobám s nízkými příjmy nebo osobám, u nichž dojde k mimořádné události. Správu pomoci v hmotné nouzi zajišťují krajské úřady

¹⁵⁴ MEČÍŘOVÁ, Lucie. Životní vs. existenciální minimum: jaký je v tom rozdíl? *Finance.cz* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/501021-zivotni-vs-existencni-minimum/>.

¹⁵⁵ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenciálním minimu

práce a jejich kontaktní pracoviště z prostředků státního rozpočtu (z daní).¹⁵⁶ Nedílnou součástí systému pomoci v hmotné nouzi je také práce s klienty.¹⁵⁷ Některé úkoly vykonávají kromě Úřadu práce ČR také obecní úřady. Sociální práce se prostřednictvím obecních úřadů může efektivněji věnovat pomoci občanům na lokální úrovni. Díky bližšímu kontaktu s příjemci sociální pomoci tak může obecní úřad rychleji reagovat na jejich problémy a často i podchytit nově vznikající problémy, což usnadňuje jejich řešení. Dávky, které se ze systému pomoci v hmotné nouzi poskytují, jsou vyjmenovány v § 4 výše zmíněného zákona. Jedná se o:

- příspěvek na živobytí,
- doplatek na bydlení,
- mimořádnou okamžitou pomoc.¹⁵⁸

Příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení jsou dávky měsíčně se opakující. Mimořádná okamžitá pomoc je dávkou jednorázovou. Bližší podmínky poskytování upravuje již zmíněný zákon o hmotné pomoci.

4.3.3 Garantovaná minimální mzda v České republice

Minimální mzda je z hlediska řešení chudoby dílčím opatřením. Institut minimální mzdy může, ale rovněž nemusí chudobu řešit. Může dokonce vést i k přesnému opaku, totiž k jejímu prohloubení. Minimální mzda totiž administrativně zasahuje do fungování trhu práce, a může tedy působit i negativně. Minimální mzda lze obecně definovat jako nejnižší přípustnou výši odměny za práci v pracovněprávním vztahu. Vláda ČR přijala během svého jednání dne 21. srpna 2017 nařízení vlády č. 286/2017 Sb., kterým došlo ke změně nařízení č. 567/2006 Sb., o minimální mzdě. Nařízení je účinné od 1. ledna

---

¹⁵⁶ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

¹⁵⁷ Systém pomoci v hmotné nouzi. *Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5>.

¹⁵⁸ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

2018 a dochází k navýšení sazby minimální mzdy, a to konkrétně o 1 200 Kč na 12 200 Kč za měsíc.

4.3.4 Rodinné dávky v České republice

Druhy a podmínky výplaty rodinných dávek jsou v České republice určeny zákonem č. 117/1995 Sb., zákonem o státní sociální podpoře. Jedná se o následující druhy dávek:

Přídavek na dítě je jednou z rodinných dávek poskytovaných na území České republiky. Jedná se o dávku, která je podmíněna trvalým pobytem dítěte na území ČR a ověřením majetkových poměrů a výši příjmů rodiny - ten nesmí přesáhnout rozhodnou výši 2,4 násobek životního minima rodiny. Přídavek může být vyplácen až do 26 let věku v případě, že dítě pokračuje na ve studiu na vysoké škole nebo se soustavně připravuje na budoucí povolání nebo nemůže pracovat či připravovat se na budoucí povolání ze závažných zdravotních důvodů.¹⁵⁹ Výše přídatku je závislá na věku dítěte a činí:

- 500 Kč (19 EUR) pro děti do 6 let věku,
- 610 Kč (24 EUR) pro děti od 6 do 15 let věku,
- 700 Kč (27 EUR) pro děti od 15 do 26 let věku.

Rodičovský příspěvek je určen rodičům, kteří osobně celodenně pečují o nejmladší dítě v rodině. Systém a výši výplaty rodičovského příspěvku je upraven ve výše zmíněném zákoně o státní sociální podpoře. Podmínka trvalého pobytu se rovněž vztahuje i na tento druh příspěvku. Rodičovský příspěvek je možné vyplácet do vyčerpání částky 220 000 Kč (8 541 EUR). Nejpozději však do 4 let věku dítěte. Pro výpočet rodičovského příspěvku je podstatný denní vyměřovací základ pro výpočet nemocenských dávek. Tento druh příspěvku není dávkou testovanou. Není tedy závislý na výši příjmu. Rodič tedy může vykonávat výdělečnou činnost a nemusí se obávat zániku nároku na rodičovský příspěvek. Rodič je ale povinen zajistit během své nepřítomnosti péči o dítě jinou osobou.¹⁶⁰

---

¹⁵⁹ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

¹⁶⁰ Tamtéž

Porodné je jednorázová dávka, která je určena pro rodiny s nízkými příjmy. Má za úkol pomoci rodinám pokrýt nově vzniklé náklady spojené s narozením jejich prvního potomka. Rodině vznikne nárok pouze za předpokladu, že příjem rodiny v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte nepřesáhne 2,4 násobek životního minima rodiny. Výše porodného je 13 000 Kč (505 EUR) za první živě narozené dítě. V případě dvojčat částka činí 19 000 Kč (757 EUR).¹⁶¹

Mezi další dávky patří také příspěvek na úhradu potřeb dítěte, odměna pěstouna, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla, jejichž podmínky nároku a výši rovněž upravuje výše zmíněný zákon o státní sociální podpoře.

4.3.5 Dávky v nezaměstnanosti v České republice

V rámci systému sociálního pojištění v ČR se vyplácí podpora v nezaměstnanosti, a to podle podmínek, které stanoví zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti. Výše podpory se odvíjí od výše dosažených příjmů před vznikem nezaměstnanosti a vyplácí se po dobu nejdéle 5 měsíců. U osob starších 50 let se výplata dávky prodlužuje na maximální dobu 8 měsíců a u osob starším 55 let je doba výplaty prodloužena na 11 měsíců. Zákon o zaměstnanosti rovněž určuje, kdo je oprávněným žadatelem. Jedná se o všechny české občany a občany jiných členských států Evropské unie.

Žadatel o podporu musí dle zákona splňovat následující podmínky: žadatel nesmí vykonávat výdělečnou činnost nebo studovat, musí být evidován jako uchazeč o zaměstnání u krajského úřadu práce a musí v posledních 2 letech přispívat po dobu 12 měsíců do systému základního důchodového pojištění z titulu svého zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.¹⁶² Není možný souběh dávek v nezaměstnanosti a odstupného. Výplata dávek započne až v okamžiku, kdy je ukončena výplata odstupného. Je však možný souběh s dávkami rodinnými

---

¹⁶¹ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

¹⁶² Tamtéž

dávkami, pomoci v hmotné nouzi a s dávkami sociální pomoci pro zdravotně postižené osoby.¹⁶³

---

¹⁶³ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění. Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

5 Chudoba, sociální vyloučení a boj proti nim ve Švédském království

Rozlohou Švédsko představuje čtvrtou největší zemi Evropy.¹⁶⁴ Tento severský stát se rozkládá na Skandinávském poloostrově a je tvořen 21 regiony s hlavním městem Stockholmem. Státním zřízením se jedná o konstituční monarchii. Hlavou státu je král Karel XVI. Gustav, předsedou vlády je Stefan Löfven. Ve Švédském království je měnou švédská koruna (SEK) a úředním jazykem švédština. Stát sousedí s Norskem, Finskem a mostním spojením přes průliv Öresund také s Dánskem. Ke dni 3. březnu 2018 žije ve Švédském království 9 959 007 obyvatel. Hustota zalidnění činí přibližně 22 obyv./km² to z této země činí jednu u nejméně zalidněnou zemi v Evropě.¹⁶⁵ Švédsko je vyspělá země s vysoce rozvinutou ekonomikou. To udávají i ekonomické, politické či sociální indikátory. Hrubý domácí produkt zaznamenal růst meziroční růst o 3,30 % a HDP Švédska je 511 miliard amerických dolarů v roce 2016.¹⁶⁶ Monarchie se vyznačuje nízkou obecnou mírou nezaměstnanosti, která dosahuje pouze 7 % a míra inflace 1,6 %.¹⁶⁷

Od 1. ledna 1995 je tato skandinávská země členskou zemí Evropské unie. Proces začleňování Švédského království do Evropské unie začal v prosinci roku 1993, kdy ministerský předseda Carl Bildt oznámil (ve zřejmé návaznosti na podpis Maastrichtské smlouvy), že by se Švédské království rádo stalo jednou ze členských zemí vznikající EU. K zahájení jednání ohledně vstupu došlo na jaře následujícího roku a ukončena byla v létě 1994. Švédsko následně vstoupilo do EU k 1. lednu 1995, a to aniž by se stalo členem eurozóny. Díky předešlým přátelským vztahům Evropského společenství a Evropského sdružení volného obchodu, jehož bylo Švédsko původním členem, probíhala vstupní jednání bez

---

¹⁶⁴ KRASLOVÁ, Radvana. *Trocha historie ze Skandinávie*. Země Světa. ISSN 1213-8193. Str. 8.

¹⁶⁵ Swedish population. *Worldometers* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/world-population/sweden-population/>.

¹⁶⁶ Sweden GDP. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/gdp/>.

¹⁶⁷ Sweden Inflation Rate. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/inflation-cpi/>.

větších problémů. Švédsko bylo připraveno akceptovat podmínky Evropského společenství téměř v plném rozsahu. Určité, většinou přechodné výjimky, se vztahovaly pouze k tématům, jakými bylo sociálního zabezpečení, zdravotnictví a také ochrana životního prostředí, kde Švédské království mělo a má, oproti ostatním členským státům, tradičně náskok. Dále je Švédsko také členem mnoha světových organizací jako OSN, OBSE či OECD¹⁶⁸

Tato skandinávská země je ekonomicky velmi silným státem a v porovnání s jinými členskými státy EU se dlouhodobě pohybuje v oblasti nadprůměru. Země prosperuje hlavně díky kvalifikované pracovní síle, která je dána vysoce kvalitním školským systémem, dobrou infrastrukturou a celkovou stabilitou státu. Švédsko je rovněž typické svojí sociální rovností a snahou o dosažení maximální úrovně zaměstnanosti. Pro své bohatství a silné sociální citění je země nazývána státem sociálního blahobytu.¹⁶⁹

5.1 Základní východiska do problematiky chudoby a sociálního vyloučení ve Švédském království

Švédsko v rámci své sociální politiky užívá sociálně demokratický, též někdy označován jako skandinávský či severský je model sociálního státu a který je založen na univerzalizmu. Občané jsou tedy zabezpečeni před vznikem sociálních rizik, a to bez ohledu na rozsah jejich výdělečné činnosti. Uplatňování tohoto typu sociálního státu bylo umožněno řadou specifických okolností. Všechny severské země jsou výrazně zaměřené na export a využívají nadprůměrné vzdělanosti obyvatelstva. Prakticky až do konce osmdesátých let dvacátého století v těchto zemích existovala téměř plná zaměstnanost, a to i s vysokou mírou účasti žen. Tato skutečnost snižovala sociální výdaje státu a spolu s distribucí příjmů a výrazně progresivním zdaněním vedla k daleko nižší míře nerovnosti na úrovni domácností, než jaká byla ve zbylé Evropě. Stát měl dominantní postavení v oblasti financování, poskytování sociální péče a rovněž v penzijním systému. Typy soukromých a kolektivních penzijních fondů měly

---

¹⁶⁸ BRDEK Miroslav. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI, 2002. ISBN 9788086395258. Str. 107 a 117.

¹⁶⁹ Higher education and reseach. *Sweden Sverige* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://sweden.se/quick-facts/p1/>.

v minulosti nepatrný význam. To se změnilo s reformou v devadesátých letech dvacátého století. Nicméně ještě v osmdesátých letech dvacátého století byl model sociálního státu severovýchodních zemí považován za nejvyspělejší typ sociálního státu vůbec a mnoho států z něj čerpal inspiraci.¹⁷⁰ Je pochopitelné, že tato vize welfare state je pro značnou část veřejnosti velice přitažlivá. Důvodem je zejména fakt, že stát na sebe přebírá zabezpečování značného rozsahu sociálních potřeb občanů. Jedná se zejména o potřeby zdravotní, vzdělávací, bytové, aj. a rovněž si klade za cíl omezení sociálních nerovností, chudoby a nezaměstnanosti ve společnosti. Realizace těchto cílů má však také svou stinnou stranu. Je totiž náročná na ekonomické zdroje, které stát získává prostřednictvím vyšší míry zdanění.¹⁷¹

Švédsko na rozdíl od ČR nemá zdaleka tak rozsáhlou právní úpravu sociální politiky. Nejvýznamnějším dokumentem je **Kodex sociálního pojištění**. Tento dokument představuje komplexní zákon o sociálním zabezpečení občanů. Kodex je detailněji analyzován v následující části práce (viz podkapitola 5.3.).

5.2 Aktivní nástroje předcházení vzniku chudoby ve Švédském království

Jedny z aktivních nástrojů, které mají za úkol předcházet vzniku chudoby a kterým je v práci věnována pozornost, jsou politika zaměstnanosti a vzdělávací politika, a to především v oblasti terciálního vzdělávání.

5.2.1 Politika zaměstnanosti ve Švédském království

Aktivní politika zaměstnanosti představovala ve Švédsku dlouhou dobu účinný nástroj v boji proti nezaměstnanosti. Pohledy na míru její opravdové účinnosti se liší. Nicméně svoji významnou roli sehrála během krize v devadesátých letech dvacátého století, kdy se míra nezaměstnanosti dostala v poválečné historii na dvoucifernou hranici 10,50 % nezaměstnaných. Pro informaci se míra nezaměstnanosti přelomu roku 2017 a 2018 pohybuje mezi 6 až

---

¹⁷⁰ KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-017-9. Str. 55.

¹⁷¹ KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997-. ISBN 8086395332. Str. 62.

7 %.¹⁷² Aktivní politika zaměstnanosti se ve Švédsku řadí vedle kolektivního vyjednávání a výrazného vlivu veřejného sektoru k základním pilířům švédského trhu práce. Na podporu začleňování nejzranitelnějších skupin osob do trhu práce v roce 1948 byla ve Švédsku zřízena instituce Arbetsförmedlingen (Švédské veřejné služby zaměstnanosti). Jedná se o vládou financovanou agenturu, která pracuje jménem švédského parlamentu a vlády. Poskytuje služby zaměstnanosti uchazečům o zaměstnání i zaměstnavatelům. Podporuje také rychlé a účinné začlenění nově přichozích přistěhovalců na trh práce. Ve spolupráci s Försäkringskassanem (Švédskou sociální pojišťovnou) pracuje na rehabilitačních programech pro osoby s postižením, aby usnadnily jejich cestu na trh práce.¹⁷³

Po roce 1997 byla role místních úřadů práce a městských úřadů v oblasti boje proti nezaměstnanosti posílena a byl tak zajištěn větší poměr místní autonomie, která je klíčová pro politiku trhu práce a její schopnost flexibilně a efektivně reagovat na měnící se podmínky. Programy trhu práce, na které se v devadesátých letech dvacátého století soustředila pozornost lze rozdělit na hlavní kategorie: vzdělávání, dotované zaměstnání, kdy byli účastníci zařazeni do pracovních míst, která by jinak byla neexistovala, aby nedošlo k vytlačování ostatních pracovníků. Mzdy byly vyplaceny zaměstnavatelům za zaměstnávání především dlouhodobě nezaměstnaných pracovníků. A do poslední kategorie patří pracovní praxe.¹⁷⁴

Ve stejném roce, kdy se zvýšila role místních a městských úřadů, byl spuštěn program s názvem **Knowledge Lift**. Ten byl zaměřen na pracovníky a nezaměstnané osoby s nízkou úrovní vzdělání. Lidé se základním vzděláním dostali možnost absolvovat střední školy, a to je kvalifikovalo na vysokou školu. Zaměstnaný pracovník získal ekvivalent dávky v nezaměstnanosti, pokud vstoupil do programu a pokud se jeho zaměstnavatel dohodl na nahrazení nezaměstnané

---

¹⁷² Sweden Unemployment Rate. *Trading Economics*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/unemployment-rate/>.

¹⁷³About Arbetsförmedlingen. *Arbetsförmedlingen*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://www.arbetsformedlingen.se/Globalmeny/Other-languages/About-us.html/>.

¹⁷⁴ NUDER, Pär. Saving the Swedish model: Learning from Sweden's return to full employment in the late 1990's. *IPPR* [online]. 2012 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://www.ippr.org/publications/saving-the-swedish-model-learning-from-swedens-return-to-full-employment-in-the-late-1990s/>.

osoby. Náklady zaměstnavatele tedy zůstaly nezměněny a náklady státu byly omezeny na náklady spojené s poskytováním vzdělávacího kurzu. Více než 10 procent švédské pracovní síly využilo příležitosti (zejména ženy) a mnoho z nich šlo na univerzitu. V tomto smyslu program Knowledge Lift sloužil dvojímu účelu. Zmírnil úroveň nezaměstnanosti a zvýšil dlouhodobou konkurenceschopnost Švédska tím, že zrušil průměrnou úroveň odborné způsobilosti pracovní síly.¹⁷⁵

Nástroji, kterými současná aktivní politika zaměstnanosti Švédska disponuje, jsou následující:

- rekvalifikační kurzy (Arbetsmarknadsutbildning),
- záruka získání práce a rozvoje (Jobb- och utvecklingsgarantin),
- podpora zaměstnání (Anställningsstöd),
- záruka získání práce pro mladé lidi (Jobbgaranti för ungdomar),
- učňovská místa (Lärlingsplatser),
- uvedení do zaměstnání (Arbetsplatsintroduktion),
- praxe (Arbetspraktik),
- zaměstnání na zkoušku (Prova på-platser) a posouzení kvalifikačních předpokladů (yrkeskompetensbedömning),
- podpora při začátku podnikání (Stöd till start av näringsverksamhet).¹⁷⁶

Švédská aktivní politika zaměstnanosti soustřeďuje zejména na národní cíl švédské strategie **Evropa 2020**. Pozornost je zaměřena skupiny osob, které nejsou na zařazeny do pracovního procesu či je u nich vysoké riziko ztráty zaměstnání. Cíl je formulován jako podpora sociálního začleňování snížením procenta žen a mužů ve věku 20 - 64 let, kteří nejsou v pracovním procesu (s výjimkou studentů na plný úvazek) do roku 2020 výrazně pod 14 %.¹⁷⁷ Problém dosažení cíle podle strategie Evropa 2020 lze ale spatřovat v počtu imigrantů v zemi. Počet osob,

---

¹⁷⁵ NUDER, Pär. Saving the Swedish model: Learning from Sweden's return to full employment in the late 1990's. *IPPR* [online]. 2012 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://www.ippr.org/publications/saving-the-swedish-model-learning-from-swedens-return-to-full-employment-in-the-late-1990s/>.

¹⁷⁶ RYCHTEROVÁ, M. K současným aspektům švédské politiky zaměstnanosti. *VŠE* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://nf.vse.cz/workshop_admin/files/1253736663-2-7-bd9f0.pdf/.

¹⁷⁷ National Social Report 2014 - Sweden. *Ministry of Health and Social Affairs Sweden* [online]. 2014 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11676&langId=en/>.

kteře ve Švédsku hledaly azyl, klesl z rekordních 163 000 osob v roce 2015 na současných cca 60 000 azylantů za rok. Číslo je však stále dvojnásobné oproti období před vlnou imigrantů ze Sýrie. Švédsko má silný systém a pracovní trh, ale velký příliv migrantů je opravdu i pro tak silný systém výzvou.

Vedle aktivní politiky zaměstnanosti je tato země rovněž známá svou neustálou snahou o rovné příležitosti bez ohledu na pohlaví. Podle Světového ekonomického fóra se Švédsko umístilo na 4. Místě ve Světovém indexu pohlavních rozdílů v roce 2016. Došlo rovněž k nárůstu počtu žen z řad zákonodárců, vyšších úředníků a vedoucích pracovníků.¹⁷⁸

Komplexní program Švédska zaměřený na integrační aktivity migrantů

Jak již bylo zmíněno Švédsko dlouhodobě řeší problémy s počtem migrantů a jejich integrací do společnosti. Za účelem začlenění nových migrantů Švédsko přišlo s vysoce rozvinutým programem cílené integrační činnosti, které poskytuje šablony integračním systémům napříč mnohými zeměmi OECD. Jádrem integračního systému tvoří dvouletý program, který kombinuje mnohostranný přístup k integraci do jednoho komplexního balíčku pod záštitou Public Employment Service (PES), tedy Veřejných služeb zaměstnanosti. Úvodní program zahrnuje nejrůznější aktivity, například školení nebo podporu zaměstnanosti, jazykové školení, které mohou, pokud potřeba, jedinci prodloužit nad rámec dvouletého úvodního období. Od července 2016 je program poskytován v rámci systému vzdělávání dospělých.¹⁷⁹

V závislosti na dovednostech, kvalifikaci a aspiraci mohou migranti požádat o uznávání kvalifikací, validaci předchozích vzdělávání nebo podnikatelské podpory. Umístění PES do čela programu je důležitým krokem směrem k integraci migrantů na trhu práce.¹⁸⁰ Zatímco integrační aktivity jsou

---

¹⁷⁸ GRAY, Alex. Why Sweden beats other countries at just about everything. *World Economic Forum* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/why-sweden-beats-most-other-countries-at-just-about-everything/>.

¹⁷⁹ Promoting better well-being and inclusiveness in Sweden. *OECD* [online]. [cit. 2018-03-13]. 2016 Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/0316101e.pdf?expires=1520949697&id=id&accname=guest&checksum=C5416DD80E49C5271BEEE6BA2C0BE6A5/>.

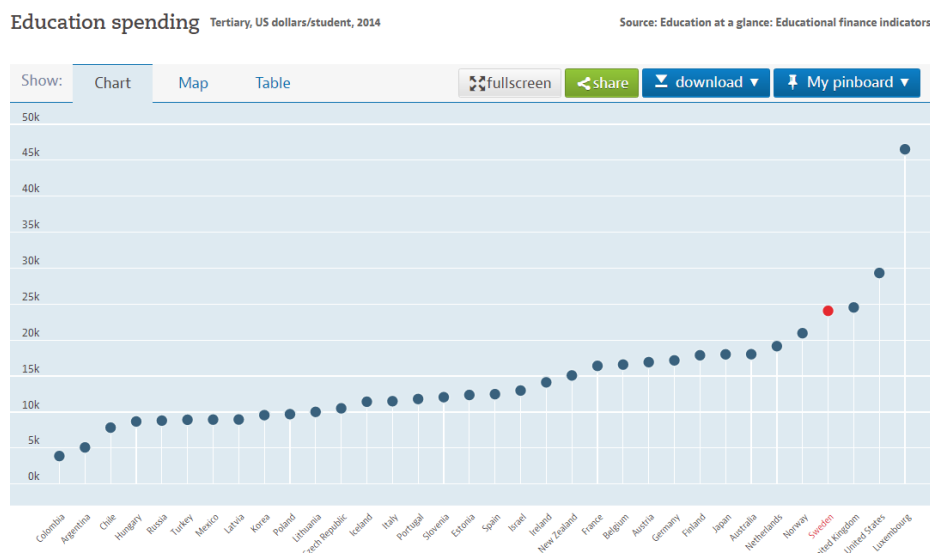
¹⁸⁰ Tamtéž

přizpůsobeny potřebám jednotlivých migrantů, doba trvání jednotlivých aktivit ale není přizpůsobena. Program je často příliš dlouhý pro vysokoškoláky migrantů, zatímco ti, kteří nemají základní vzdělání, dovednosti potřebují kombinovat flexibilnější a delší přístup.

5.2.2 Vzdělávací politika ve Švédském království

Jedním z opatření, díky kterým se Švédsku daří zmírňovat úroveň výskytu chudoby na svém území, je vysoce kvalitní vzdělávací politika. Neustálá péče o rozvoj školství a vzdělávání vůbec se ve Švédsku pokládá za jednu ze základních povinností státu a obcí vůči občanům. Švédsko se dlouhodobě řadí mezi evropské lídry v oblasti vzdělávací politiky a rovněž to této oblasti značně investuje. To potvrzuje také přehled výdajů na oblast vzdělávání, který je dostupný na stránkách OECD z roku 2014. Podle následujícího obrázku č. 7 Švédsko nejvíce investuje v oblasti terciálního, tedy vysokoškolského vzdělávání. V roce 2014 výdaje na jednoho studenta představovaly 24 072 USD na rok. Před Švédskem v tomto roce investovala v oblasti terciálního vzdělávání už jen Velká Británie, Spojené státy americké a Lucembursko.

Obr. č. 7: Výdaje na terciální vzdělávání vybraných států za rok 2014 (v tis. amerických dolarů)

Pramen: OECD, 2014¹⁸¹

¹⁸¹ Education spending. *OECD* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm/>.

Učební model, který se používá na švédských vysokých školách a univerzitách, je založen na hesle „svoboda se zodpovědností“. To znamená, že studenti mají méně času, které jim věnuje učitel a o to více času se věnovat samostaným studiím případně studiu ve skupinách. Úroveň vzdělání mezi Švédy se během posledních několika let prudce zvýšila. Na podzim roku 2012 bylo ve Švédsku zaznamenáno 126 000 uchazečů o vysokoškolské vzdělání ve Švédsku. Celkem bylo podáno 403 000 přihlášek ke studiu a z nich 257 000 bylo přijato. Co se týče jazykové vybavenosti, jsou Švédi na velmi vysoké úrovni. Angličtina je povinným předmětem v celém primárním a středním školství ve Švédsku za posledních čtyři desetiletí.

5.2.2.1 Poplatky za školné a finanční pomoc vzdělávací politiky ve Švédsku

Vysokoškolské vzdělávání ve Švédsku je financováno převážně daní. Dříve bylo studium bez poplatku poskytováno všem studentům bez ohledu na jejich národnost. Na podzim roku 2011 však bylo zavedeno školné pro studenty mimo území EU/EHP s výjimkou Švýcarska. Vláda ale může pomoci studentům, kteří nedisponují finančními prostředky na to, aby si mohli dovolit platit školné. Ta tímto účelem existují dva stipendijní programy.¹⁸²

První program uděluje stipendia v souhrnné výši 100 milionů švédských korun ročně. Tento program je zaměřen na vysoce nadprůměrné studenty z rozvojových zemí a je určen k pokrytí životních nákladů a školného. Druhý program, jenž disponuje finančními prostředky ve výši 60 milionů SEK, je zaměřen na vysoce nadprůměrné studenty z oblasti mimo Evropskou unii a Evropský hospodářský prostor. Granty v tomto programu jsou určeny k pokrytí školného a jsou poskytovány prostřednictvím švédské Rady pro vysokoškolské vzdělávání na univerzitách a vysokých školách, které již poskytují granty studentům. Za vyplácení finančních příspěvků pro studenty odpovídá Ústřední komise pro studijní podporu (Centrala studiestödsnämnden, CSN).¹⁸³

---

¹⁸² Higher education and reseach. Sweden Sverige [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://sweden.se/quick-facts/pl/>.

¹⁸³ Tamtéž

5.2.2.2 Orgány odpovědné za vzdělávací politiku ve Švédsku

Ve Švédsku odpovědnost za vzdělávání na vysokých školách a výzkum mají Riksdag (parlament) a vláda. Tyto dva orgány rozhodují o cílech, pokynech a rozdělení zdrojů. Vzdělávání a výzkum jsou v působnosti Ministerstva školství a výzkumu. Od 1. ledna 2013 vláda zřídila pro agendu vysokoškolského vzdělávání Švédský úřad (Universitetskanslersämbetet) a Švédskou radu vysokého školství (Universitets - och högskolerådet). Švédský úřad má kontrolní funkci a je odpovědný za kvalitu poskytovaného vzdělávání.¹⁸⁴

Úkolem Švédské rady je pak poskytování informací ohledně mezinárodní spolupráce, dále hodnocení zahraničních kvalifikací a kontrola procesu přijímacího řízení. Univerzity a univerzitní vysoké školy však zůstávají samostatnými státními subjekty a rozhodují o obsahu kurzů, přijímání, hodnocení a dalších souvisejících otázkách. Vzdělávací systém ve Švédsku se rovněž v posledních letech soustřeďuje především na začleňování migrantů do systému. Současný počet azylantů, kteří jsou do věku osmnácti let, je totiž roven 3 % švédské populace mladistvých.¹⁸⁵

5.2.2.3 Financování vzdělávací politiky ve Švédsku

Více než 80 % celkového objemu finančních prostředků švédských univerzit a univerzitních vysokých škol pochází z vlády, z čehož 78,2 % tvoří přímé granty. Další 4,8 % pochází z jiných veřejných zdrojů financování. Zbytek finanční prostředků pochází ze soukromých zdrojů. Celkové náklady na univerzity a vysokoškolské koleje v roce 2012 činily 60,7 miliardy švédských korun.

Ve švédském vzdělávacím systému došlo k velkým změnám, a to důsledkem Boloňského procesu. Cílem procesu je vytvoření integrovaného Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání (European Higher Education Area - EHEA).¹⁸⁶ Boloňská deklarace, k jejímuž podpisu došlo v roce 1999,

---

¹⁸⁴ Promoting better well-being and inclusiveness in Sweden. *OECD* [online]. [cit. 2018-03-13]. 2016 Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/0316101e.pdf?expires=1520949697&id=id&accname=guest&checksum=C5416DD80E49C5271BEEE6BA2C0BE6A5/>.

¹⁸⁵ Tamtéž

¹⁸⁶ Boloňský proces. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2/>.

usnadňuje studentům a absolventům vysokých škol, kteří hledají zaměstnání, uznání získané kvalifikace i za hranicemi jejich státu. Cílem vytvoření EHEA je zejména podpora mobility, zaměstnatelnosti a konkurenceschopnosti. Nadační fondy jsou rovněž důležitým doplňkem při financování vzdělávacích procesů ve Švédsku. Každoročně je více než 1 mld. SEK přidělena na vědu a výzkum.¹⁸⁷

Velká část výzkumu, který se koná ve Švédsku (téměř 70 %) je financována soukromým způsobem. Zbývajících 30 procent výzkumu pokrývají veřejné finanční prostředky.¹⁸⁸

5.3 Pasivní nástroje řešení chudoby a sociálního vyloučení ve Švédském království

Aby Švédsko disponovalo dostatečnými finančními prostředky pro podporu své sociální politiky, zaplatí zde lidé daleko více na daních než v jiných státech Evropské unie. Jednou z funkcí, které užívá sociální politika pro zajištění financí, je totiž přerozdělování, které probíhá prostřednictvím daní a transferů. Míra daně z příjmu fyzických osob ve Švédsku činí podle dostupných zdrojů OECD k dnešnímu datu 61,85%. Míra daně z příjmu fyzických osob se zde v průměru pohybuje od roku 1995 do roku 2018 okolo 56,78 %. Rekordního minima 51,50 % pak dosáhla v roce 2000. Ovšem s příchodem nového milénia i Švédsko musí čelit rostoucí globalizaci, počtu stárnoucí populace i migračním vlnám. I přes tyto skutečnosti je tato severská země stále štedrá při poskytování finančních prostředků na sociální politiku. V roce 2016 Švédsko investovalo do sociální politiky 27,1 % hrubého domácího produktu a zařadilo se tak mezi země s nejvyšší procentuální mírou investic do sociální oblasti, což je patrné na následujícím obrázku č. 8.

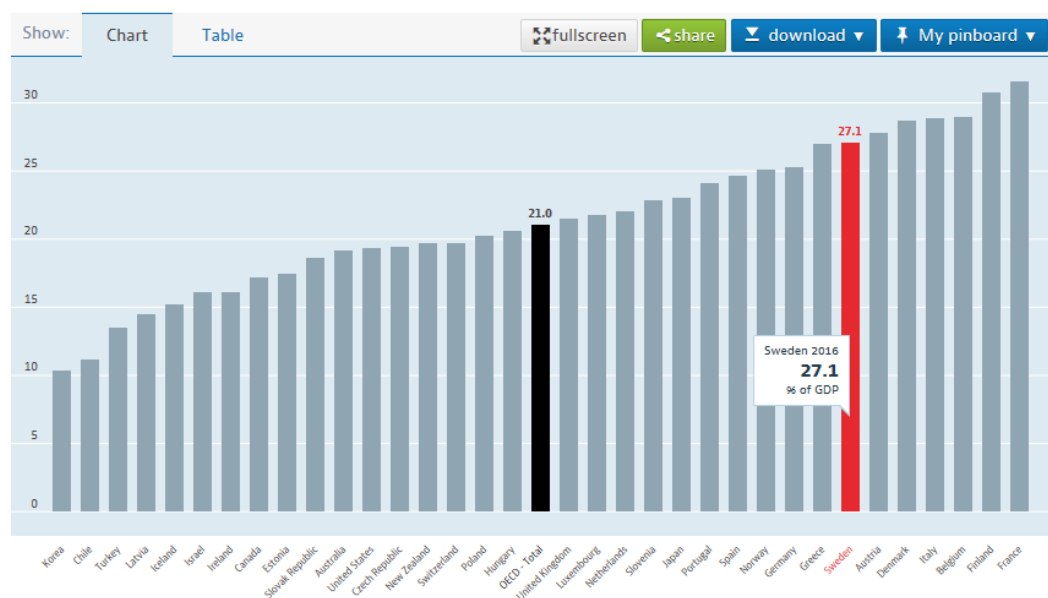
¹⁸⁷ Higher education and reseach. Sweden Sverige [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://sweden.se/quick-facts/pl/>.

¹⁸⁸ Tamtéž

Obr. č. 8: Investice HDP do sociální politiky za rok 2016 (v %)

Social spending Public, % of GDP, 2016 or latest available

Source: Social Expenditure: Aggregated data

Pramen: OECD, 2018¹⁸⁹

5.3.1 Sociální ochrana ve Švédsku, její právní zakotvení a druhy dávek

Účast ve všeobecném systému sociálního zabezpečení je povinná. Nejvyšším orgánem v tomto systému je Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí (Socialdepartementet), které je pověřeno správou systému sociálního zabezpečení. Je také odpovědné za poskytování sociální pomoci, která ale není součástí pojištění. Státní zdravotní a sociální úřad (Socialstyrelsen) je orgánem, který zajišťuje dohled nad výkonem výše zmíněné sociální pomoci. Za výkon sociální pomoci na místní úrovni, včetně péče a služeb pro děti a rodiny a péče o seniory a postižené, odpovídají jednotlivé obce.¹⁹⁰

Primární složky pojištění jsou tvořeny nemocenským a rodičovským pojištěním (sjuk-och föräldraförsäkring), dále do této kategorie spadá rovněž starobní důchod (ålderspension), pozůstalostní důchod (efterlevandepension),

¹⁸⁹ Social spending. *OECD* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/social-exp/social-spending.htm/>.

¹⁹⁰ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

podpora v nemoci (sjukersättning) a pracovní neschopnosti (sjuk-och aktivitetsersättning) a pojištění pro případ pracovního úrazu (arbetsskadeförsäkring).¹⁹¹

Sociální pojištění se člení podle **Kodexu sociálního pojištění**. Tento kodex představuje komplexní zákon o sociálním zabezpečení, který nahrazuje přibližně třicet předcházejících zákonů o sociálním zabezpečení, jako jsou např. zákony o příspěvku na děti, příspěvcích na bydlení, pojištění občanů a úrazové pojištění. To poskytuje lepší transparentnost a jednotnost, pokud jde o pravidla a terminologii společnou pro sociální zabezpečení. Kodex sociálního pojištění vstoupil v platnost v lednu 2011.¹⁹² Podle tohoto zákona dochází k dělení, které je v první kategorii závislé na trvalém pobytu a v kategorii druhů se odvíjí od výše příjmu z výdělečné činnosti. Pojištění se vztahuje na osoby, které jsou zde přihlášeny k trvalému pobytu nebo zde pracují. Podmínka švédského občanství již není nutností ve vztahu k pojištění.

Správa sociálního zabezpečení (Försäkringskassan) je odpovědná za výše zmíněnou oblast sociálního pojištění. Výjimku tvoří starobní a pozůstalostní důchody. Za tento sektor je odpovědná Švédská důchodová správa (Pensionsmyndigheten).

Ministerstvo práce (Arbetsmarknadsdepartementet) je odpovědné za pojištění pro případ nezaměstnanosti. Tento druh pojištění se skládá ze dvou složek. První složka je tvořena pojištěním, které se odvíjí od výše dosaženého příjmu. Toto pojištění není povinné. Účast na druhém druhu pojištění je pak ze zákona povinná. Dohled nad správou pojištění zajišťuje Státní zdravotní a sociální úřad (Socialstyrelsen). Za správu sociální pomoci na místní úrovni, včetně péče a

---

¹⁹¹ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

¹⁹² Your rights and obligations. *Försäkringskassan* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/omfk/dina_rattigheter_och_skyldigheter/lagar_och_regler/lut/p/z0/rY6xDoIwGISfxYGR_CUadSUYMSJG4yB0aRr4LZXaQmmIvr3VOOvidne53HdAoQCq-SgFd9Jorrwv6ZzNNqskShOSLdfHhMRRtiL5ISP5fgon1LAF-qW0W7xW5LXvaQy0Mtrh3UHxFtoNyCwOndGDHDEg5nZpA1JLzZnlzknRoEPLTNWwoX2o-hP8QPff0cGRHHBbejz0KJQ_kTXpueQlpMnP12F3A!!/

služeb pro děti a rodiny a péče o seniory a postižené, odpovídají obce.¹⁹³

5.3.2 Rodinné dávky ve Švédsku

Podmínkou přídatku na dítě (barnbidrag), který je jednou z druhu dávek, který se ve Švédsku rodinám poskytuje, je trvalý pobyt dítěte na švédském území. U rodinných dávek existuje také možnost čerpat také takzvané rozšířené přídatky na děti (förlängt barnbidrag) a přídatky pro velké rodiny (flerbarnstillägg). Přídatok pro početné rodiny se vyplácí rodinám s dvěma a více dětmi automaticky. Výše příplatku se odvíjí od počtu dětí v rodině:

- na druhé dítě: 150 SEK (17 EUR),
- na třetí dítě: 454 SEK (52 EUR),
- na čtvrté dítě: 1 010 SEK (116 EUR),
- na páté a každé další dítě: 1 250 SEK (143 EUR).

Pro poskytování přídatků není nutné ověřovat majetkové poměry rodiny. Dávka, která ale podléhá ověřování majetkových poměrů, je přídatok na bydlení (bostadsbidrag). Studenti, kteří jsou starší 16 let a účastní se denního studia, mají podle zákona rovněž nárok na příspěvek na studium (studiehjälp).

Zavedení příspěvku na péči o dítě (vårdnadsbidrag) je ve švédském systému svěřen do pravomoci obcím. Tento druh příspěvku tak obdrží pouze ten žadatel, jehož obec příspěvek zavedla a jeho žádost byla schválena. Schválení žádosti podléhá splnění podmínky trvalého pobytu v obci, kde se žádost podává. Nárok na tuto dávku vniká pouze tehdy, pokud rodiče pobírali peněžité rodičovské dávky po dobu alespoň 250 dní.¹⁹⁴

5.3.3 Dávky v nezaměstnanosti ve Švédsku

Ve Švédsku existuje systém pojištění pro případ nezaměstnanosti a ten je tvořen dvěma částmi:

- **základní pojištění** (grundförsäkring) - pojištění je financováno z

---

¹⁹³ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

¹⁹⁴ Tamtéž

příspěvků hrazených zaměstnavateli, které zajišťuje paušální dávku osobám, které se neúčastní nepovinného pojištění,

- **nepovinné pojištění pro případ ztráty příjmu** (inkomstbortfallsförsäkring) - toto pojištění je financované jak z příspěvků hrazených zaměstnavateli, tak také z účasti na pojištění, odvozuje se od příjmů pojištěnců.¹⁹⁵

Pro nárok na dávky v nezaměstnanosti je nutné u obou výše zmíněných systémů pojištění splnit následující stanovené podmínky. Tyto podmínky se vážou na existenci nezaměstnanosti, registraci na příslušném úřadu práce, spolupráci s úřadem při sestavování individuálního akčního plánu a především vlastní aktivní snaha najít si nové zaměstnání. Pojistné krytí je od 1. července 2002 stanoveno u základního pojištění částkou 320 SEK (37 EUR) na den. V systému nepovinného pojištění se výše dávky odvíjí od výše příjmů a je po dobu prvních 200 dní poskytována ve výši 80 % příjmů pobíraných před ztrátou zaměstnání a po uplynutí časového horizontu dvou set dnů je poskytována ve výši 70 %. Maximální poskytovaná náhrada činí 680 SEK (78 EUR), přičemž se dávky vyplácejí nejvýše po dobu 300 dní. Žadatelé, kteří mají po uplynutí 300 dní dítě mladší 18 let, mají nárok na dalších 150 dní vyplacení dávky. O nároku na dávky v nezaměstnanosti rozhoduje příslušný pojišťovací fond, který také dávky vyplácí.¹⁹⁶

5.3.4 Garance minimálních zdrojů ve Švédsku

Sociální pomoc je podporou v případě nouze, kdy nemá jedinec nebo rodina finanční prostředky na krytí základních životních nákladů. Nárok na tuto podporu má každý, kdo ji potřebuje. Podmínkou je pouze oprávnění pobývat ve Švédsku. Členové domácnosti se posuzují jako celek. Maximální měsíční částka činí pro:

- jednotlivce 2 920 SEK (335EUR),

---

¹⁹⁵ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

¹⁹⁶ Tamtéž

- pár 5 270 SEK (605 EUR).¹⁹⁷

Pokud jsou ve společné domácnosti i děti, částka se navyšuje. Vedle této částky lze také obdržet zvláštní částku na výdaje domácnosti, jejíž míra je závislá na velikosti dané domácnosti. Také se poskytuje podpora na pokrytí přiměřených výdajů na bydlení, dopravu do a ze zaměstnání, pojištění domácnosti a členství v odborech a fondu nezaměstnanosti. Příjemcům sociální pomoci se také většinou hradí zdravotní péče a výdaje na péči stomatologickou. Žádost o sociální pomoc se podává sociálnímu referentovi místního obecního úřadu, který žádost posoudí a vyhodnotí sociální situaci žadatele.¹⁹⁸

Co se týče seniorů, existuje zde podpora pro seniory, která náleží osobám starším 65 let a které žily či pracovaly na území Švédska, ale kvůli krátkému časovému období výkonu pracovní činnosti či pobytu jim nevznikl nárok na dostatečný důchod. Podpora pro seniory je dávkou, která má za úkol navýšit příjem seniora tak, aby byla zajištěna přiměřená životní úroveň.¹⁹⁹ Příspěvek na bydlení pro důchodce se poskytuje ve výši 93 % nákladů na bydlení a maximální poskytnutá částka činí:

- 5 000 SEK (574 EUR) pro osoby v manželské svazku,
- 2 500 SEK (287 EUR) pro osoby, které jsou svobodné.²⁰⁰

Pokud důchodci pobírají finanční podporu pro seniory a mají zvláště vysoké náklady na bydlení, existuje pro ně také zvláštní příplatek na bydlení ve výši:

- 6 200 SEK (711 EUR) pro osoby v manželství,
- 3 100 SEK (356 EUR) pro osoby, které jsou svobodné.²⁰¹

Švédsko je i v oblasti integrace a péče o seniory je na velmi vysoké úrovni.

---

¹⁹⁷ Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ Tamtéž

²⁰⁰ Tamtéž

²⁰¹ Tamtéž

Konkrétně zaujalo třetí místo v celosvětovém indexu AgeWatch 2015, který měří kvalitu života starších lidí. Silné stránky Švédska spočívají ve schopnosti starší generace - mají nadprůměrnou míru zaměstnanosti (73,6 %) a úroveň vzdělání (68,7 %). Starší lidé jsou velmi spokojeni s bezpečností (73 %), občanskou svobodou (94 %) a veřejnou dopravou (65 %). Švédsko se rovněž řadí k oblasti zabezpečení příjmů (7) se 100% pokrytím důchodového zabezpečení a mírou chudoby ve stáří (5,3 %) mezi evropské lídry.²⁰²

---

²⁰² GRAY, Alex. Why Sweden beats other countries at just about everything. *World Economic Forum* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/why-sweden-beats-most-other-countries-at-just-about-everything/>.

6 Komparace chudoby, sociálního vyloučení a boj proti nim v České republice a Švédském království

V této kapitole se autorka rozhodla porovnat nejzajímavější zkoumané údaje a fakta týkající se chudoby a sociálního vyloučení obou zemí z předchozí části práce. Zaměřeno je, jak na základní východiska sociální politiky, tak na nástroje řešení dané problematiky.

Česká republika a Švédské království jsou nepochybně velice odlišné země, a to nejen z hlediska základního přístupu k sociální politice. Zatímco Česká republika má rozsáhlou právní úpravu v oblasti sociálního zabezpečení, kde existuje celá řada zákonů, které nepřispívají k jednoduché orientaci, Švédsko se rozhodlo v roce 2011 sloučit právní normy v této oblasti do jediného kodexu. Tento kodex tak představuje komplexní zákon o sociálním zabezpečení. Slouží jako náhrada zhruba třiceti předcházejících zákonů o sociálním zabezpečení jako jsou např. zákony o příspěvku na děti, příspěvcích na bydlení, pojištění občanů a úrazové pojištění. Smyslem sloučení do jednoho kodexu je právě ona přehlednost.

Zatímco Švédské království aplikuje sociálně demokratický, též někdy označován jako skandinávský či severský je model sociálního státu, kdy stát dbá na blaho jedinců, a to bez závislosti na míře jejich vlastního přičinění, Česká republika uplatňuje spíše pracovně výkonový (korporativní) model sociálního státu. Tento model je soustředěn na uspokojování potřeb občanů, jenž se odvíjí od začlenění do pracovních struktur výsledků produktivity práce. Odpovědnost tedy leží primárně na jedinci, případně jeho rodině, a až potom na státu.

V oblasti aktivní politiky zaměstnanosti stojí za zmínku příprava komplexní integrační strategie imigrantů ve Švédsku. Tato země je známá svým otevřeným přístupem vůči imigrantům z jiných zemí a cílem tohoto programu je snaha o integraci imigrantů, často jiného náboženského vyznání. Zatímco v České republice žije zhruba 4 % obyvatel jiné národnosti než české, v Švédsku je 17 % obyvatelstva tvořeno přistěhovalci při skoro stejném počtu obyvatel obou států. Vysoký počet přistěhovalců s sebou nese zákonitě vyšší výdaje na sociální politiku Švédska a rovněž vzrůstá míra nezaměstnanosti, neboť přistěhovalci často

bez vzdělání a bez znalosti jazyka nelze zařadit ihned do pracovního procesu. Česká republika má podle dostupných údajů OECD nižší míru nezaměstnanosti než Švédsko. Zatímco nezaměstnanost dosahovala v České republice ve třetím čtvrtletí roku 2017 pouze 2,8 %, míra nezaměstnanosti Švédska činila 6,6 %. Na tomto místě je nutné zmínit, že aktuální míra nezaměstnanosti v České republice je výrazně nižší, než tomu bylo v minulých letech. V oblasti garantované minimální mzdy je rozdíl největší. Švédské království totiž oproti České republice nemá garantovanou minimální mzdu. Lze si položit otázku, zda je pro Švédsko vůbec minimální mzdu potřebná? O království se obecně hovoří jako o zemi vysokých standardů a kvalitních podmínek pro život. Průměrná mzda totiž ve Švédsku (hodinová i měsíční) dosahuje spolu se zeměmi Beneluxu nejvyšší hodnoty v Evropské unii. Lze usoudit, že stát předpokládá, že zaměstnanci dostanou takové mzdy, ze kterých budou schopni uspokojit své základní potřeby.

V souvislosti s politikou zaměstnanosti je třeba zmínit i oblast vzdělávání, konkrétně terciálního. V tomto sektoru Švédsko dominuje, a to nejen ve vztahu s Českou republikou, ale i s ostatními národy Evropy, a je ochotné investovat do této oblasti nemalé peníze. Zatímco v roce 2014 podle dostupných dat OECD výdaje na jednoho studenta ve Švédsku představovaly 24 072 USD na rok, Česká republika investovala ve stejném roce do jednoho studenta 10 521 USD, což je o 13 551 USD méně. A zatímco 47,2 % populace v této severské zemi ve věkové skupině mezi 25-34 lety má vysokoškolské vzdělání, v České republice má toto vzdělání 32,6 % obyvatel.

Patrný rozdíl je znát také v investicích HDP do sociální politiky. OECD (2016) uvedlo, že průměr veškerých zkoumaných zemí tohoto ukazatele byl 21 %. Z toho plyne, že státy světa investují pětinu HDP, tedy veškeré své produkce, do sociální politiky. Této hranice však nedosáhla Česká republika, která v roce 2016 do své sociální politiky investovala 19,4 %. Tato hodnota je výrazně nižší než ve Švédsku, kde tato hodnota dosahovala ve stejném roce 27,1 %. Z těchto údajů lze vyvodit, že Švédské království je mnohem více sociálně orientovaný stát než ČR.

Sociální pomoc jedincům, či rodinám v případě nouze, která pokryje základní životní náklady, je v obou státech různá. V České republice činí dávka

životního minima pro jednotlivce 3 410 Kč na měsíc. Ve Švédsku je tato částka 2 920 SEK na měsíc (tj. ke dni 19. března 2018 - 7 361 Kč). Částka poskytovaná ve Švédsku je tedy 2,15krát vyšší než v České republice. Na straně druhé je ale nutné počítat s rozdílnými cenami ve vztahu k životním nákladům v obou zemích. Pro dvě dospělé osoby v rodině je to v ČR 5 970 Kč a ve Švédsku 5 270 SEK (tj. ke dni 19. března 2018 - 13 285 Kč). Zde jsou dávky v království 2,22krát větší. Z toho plyne, že tento rozdíl je ještě markantnější.

Závěr

Pojem chudoba je předmětem zkoumání mnoha vědních oborů. Každá země má ale jinou společensky uznanou hranici, kdy lze člověka považovat za chudého a jiné nástroje, díky kterým se s chudobou vypořádává.

Cílem této diplomové práce bylo přiblížit nástroje předcházení a řešení chudoby a sociálního vyloučení ve vybraných zemích EU a následná komparace obou přístupů v daných zemích.

Objektivní chudobou je stav, při kterém si jedinec není schopen opatřit věci potřebné k životu na základě svého nízkého příjmu. Tímto typem chudoby trpí asi šestina obyvatelstva světa. Chudobu lze rozdělit na relativní chudobu, kdy jedinec je schopen uspokojovat, ale na daleko nižší úrovni než okolí, a absolutní chudobu, kdy jedinec není schopen uspokojit své základní potřeby. Subjektivní chudobou jedinec vnímá negativně svoje společensko-ekonomické postavení. Člověk se může cítit chudým, protože u ostatních vidí větší bohatství, než kterého je on schopen dosáhnout. Existuje celá řada opatření, kterými lze chudobu řešit. Obecně je lze rozdělit do dvou kategorií. První kategorii tvoří opatření, která mají preventivní charakter (aktivní nástroje) a druhou jsou opatření řešící již nastalou situaci (pasivní nástroje).

Sociální vyloučení lze chápat jako proces, při kterém dochází k vytěsňování jednotlivců, či celých skupin na okraj společnosti. Sociální vyloučení lze rozdělit podle vnějších a vnitřních faktorů. Mezi vnější faktory sociálního vyloučení se řadí jevy, které nejsou přímo závislé na vůli jedince (trh práce, sociální politika státu, diskriminace, aj.). Vnitřní faktory jsou ale přímým důsledkem konání jednotlivce, kterého se sociální vyloučení týká. Mezi faktory vnitřní patří nejčastěji ztráta pracovních návyků, neschopnost vytvoření pracovních návyků, finanční negramotnost či nízká motivace.

Evropská unie nemá žádný jednotný model sociální ochrany. Příkladem jsou jednotlivé přístupy států k sociální politice jako takové. Spektrum sociálních států je představováno variacemi typů, které se od sebe odlišují, a to zejména tím, kdo a v jakém rozsahu provádí sociální politiku. Nejčastěji se lze setkat se dvěma klasickými typologiemi sociálních států, a to s Titmussovou a Esping -

Andersenovou typologií. Institucemi zabývající se bojem proti chudobě a sociálnímu vyloučení jsou například Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti (EMPL), Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO) či Výbor pro zaměstnanost a sociální věci Evropského parlamentu.

Vybranými členskými státy Evropské unie byly Česká republika a Švédské království. Švédské království je vnímáno jako výrazně sociální stát, který dbá o blaho svých občanů a vyznačuje se silnou ekonomikou. Naopak Česká republika je považována spíše za pracovně výkonový model sociálního státu státu. Odpovědnost tedy leží primárně na jedinci, případně jeho rodině a až potom na státu. Zatímco Česká republika má rozsáhlou právní úpravu v oblasti sociálního zabezpečení, kde existuje celá řada zákonů, které nepřispívají k jednoduché orientaci, Švédsko se rozhodlo v roce 2011 sloučit právní normy v této oblasti do jediného Kodexu sociálního pojištění.

V současné době se království potýká s velkým množstvím imigrantů a snaha o jejich integraci se promítá do všech sfér společenského života obyvatel této severské země. Ta se projevila zvýšením nezaměstnanosti až po vyšší finanční zátěž státu z pohledu sociálního zabezpečení imigrantů. Zatím vysoce kvalitní a pro mnohé státy vzorové terciální vzdělávání Švédska se může postupem ztrácet na kvalitě v důsledku odklonu finančních prostředků jinam. Zatímco nezaměstnanost dosahovala v České republice ve třetím čtvrtletí roku 2017 pouze 2,8 %, míra nezaměstnanosti Švédska činila v tomto období 6,6 %.

Švédsko investovalo 27,1 % HDP do sociální politiky v roce 2016 dle měření OECD. Průměr veškerých zkoumaných zemí tohoto ukazatele byl 21 %. Česká republika zůstala pod touto hranicí. Do sociální politiky v daném roce investovala 19,4 % HDP. Sociální pomoc jedincům, či rodinám v případě nouze, která pokryje základní životní náklady, je v obou státech různá. V ČR jsou nestrovnatelně nižší dávky životního minima pro jednotlivce, a to 3 410 Kč na měsíc. Ve Švédsku je tato částka 2 920 SEK na měsíc (tj. ke dni 19. března 2018 - 7 361 Kč). Nutno ale dodat, že ve Švédsku jsou mnohem větší náklady na obstarání životního minima.

Resume

The concept of poverty is the subject of many disciplines. But each country has different recognition where one can be considered a poor person and other tools to deal with poverty.

The aim of this diploma thesis was to bring closer the tools for prevention and resolution of poverty and social exclusion in selected EU countries and the subsequent comparison of the two approaches in these selected countries.

Objective poverty is a condition whereby an individual is unable to provide the necessary basic things to live due to his low income. This type of poverty suffers about one-sixth of the world's population. This concept of poverty can be divided into relative poverty where the individual is able to satisfy his needs but at a far lower level than the rest of society and absolute poverty when the individual is unable to satisfy his basic needs. In subjective poverty the individual perceives his socio-economic position negatively. One can feel poor because of greater wealth around others. There are a number of measures that can be used for measuring poverty. Generally, it can be divided into two categories. The first category consists of measures that have a preventive character (active instruments) and the other are measures that solve the already existing situation (passive instruments).

Social exclusion can be seen as a process in which individuals or entire groups are marginalized at the edge of society. Social exclusion can be divided according to external and internal factors. External factors of social exclusion are not directly dependent on individual's will (labor market, state social policy, discrimination, etc.). Internal factors, however, are a direct consequence of the actions of the individual to whom social exclusion affects. Internal factors most often include loss of work habits, inability to create working habits, financial illiteracy, or low motivation.

The European Union hasn't got one model of social protection. An example is the individual approaches of states to social policy as such. The spectrum of welfare system is represented by variations of types that are different from each other, especially in forms of social policy. The most common are two

classical typologies of social states, the Titmuss and Esping-Andersen typologies. Institutions dealing with the fight against poverty and social exclusion include the Employment, Social Policy and Equal Opportunities DG (EMPL), the EPSCO Council and the European Parliament's Committee on Employment and Social Affairs.

The Czech Republic and the Kingdom of Sweden were chosen to be compared. The Kingdom of Sweden is perceived as a highly welfare state which cares for the well-being of its citizens and is characterized by a strong economy. On the contrary, the Czech Republic is considered to be a labor-power model of the welfare state. Therefore, responsibility lies primarily on the individual or his family and then on the state. While the Czech Republic has extensive social security legislation, where there are a number of laws that do not contribute to simple orientation, Sweden decided in 2011 to merge the legal standards from this area into a single Social Insurance Code.

At present, Sweden faces a large number of immigrants, and the pursuit of integration is reflected in all spheres of social life in the Nordic country. The reflection can be seen in an increase of unemployment. So far, high-quality, and for many countries, exemplary tertiary education in Sweden can be losing quality due to diverting funds elsewhere. While unemployment was only 2.8 % in the Czech Republic in the third quarter of 2017, the unemployment rate in Sweden amounted to 6.6 %.

Sweden invested 27.1 % of GDP in social policy in 2016, as measured by the OECD. The average of all countries surveyed by this indicator was 21 %. The Czech Republic remained below this limit. This country invested 19.4 % of GDP in social policy in 2016. Social assistance to individuals or families in case of an emergency that covers basic living costs is different in both states. In the Czech Republic, unpaid lower subsistence rates for individuals are CZK 3 410 per month. In Sweden this amount is SEK 2,920 per month (on 19th of March 2018 - 7,361 CZK). However, in Sweden there is much higher cost of living minimum.

Seznam tabulek a obrázků

Seznam tabulek

Tab. č. 1. Výše částek životního minima.....	59
--	----

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Schéma sociálního vyloučení	20
Obr. č. 2: Vývoj dlouhodobé nezaměstnanosti v EU (v %).....	25
Obr. č. 3: Vývoj nezaměstnanosti mladší věkové skupiny v EU (v %).....	26
Obr. č. 4: Vývoj počtu cizinců v ČR v období 1993 - 2016.....	28
Obr. č. 5: Investice vybraných států do jednoho studenta za rok 2014	54
Obr. č. 6: Vývoj terciálního vzdělávání v České republice	55
Obr. č. 7: Výdaje na terciální vzdělávání vybraných států za rok 2014 (v tis. amerických dolarů).....	70
Obr. č. 8: Investice HDP do sociální politiky za rok 2016 (v %)	74

Seznam zkratek

CSN - Centrala studiestödsnämnden

CZK - Česká koruna

ČR - Česká republika

ČSSZ - Česká správa sociálního zabezpečení

ČSÚ - Český statistický úřad

EaSI - Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace

ECOS - Komise pro hospodářskou a sociální politiku

EESSI - Elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení

EFRR - Evropského fondu pro regionální rozvoj

EGF - Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci

EHEA - European Higher Education Area

EHP - Evropský hospodářský prostor

EHS - Evropské hospodářské společenství

EMPL - Generální ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a rovné příležitosti

EPAP - European platform against poverty and social exclusion

EPSCO - Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele

ESF - Evropský sociální fond

ESCH - Evropská sociální charta

ESUO - Evropské společenství uhlí a oceli

EU - Evropská unie

EU-SILC - European union - Statistics on Income and Living Conditions

EURES - European Employment Services

EUROATOM - Evropské společenství pro atomovou energii

FEAD - Fond evropské pomoci nejchudším osobám

FEANTSA - The European Federation of National Organisations Working with the Homeless

FRA - Agentura Evropské unie pro základní práva

HDP - Hrubý domácí produkt

JEA - Jednotný evropský akt

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

NATO - Severoatlantická aliance

OBESE - Organizace bezpečnosti a spolupráce v Evropě

OECD - Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN - Organizace spojených národů

OSSZ - Okresní správa sociálního zabezpečení

PES - Public Employment Service

SEK - Švédská koruna

USD - Americký dolar

WB - Světová banka

WTO - Světová obchodní organizace

Seznam použité literatury

Publikace

ATKINSON, Anthony B. *Ekonomika nerovnosti*. BizBooks, Albatros Media a.s., 2016. ISBN 9788026505129.

BALDWIN, Richard E. *Ekonomie evropské integrace*. Praha: Grada, 2008. ISBN 9788024718071.

BATTHYÁNY, Karina a Mariana CABRERA. *Právo nežít v chudobě: chudoba jako porušování lidských práv*. Praha: Filosofia, 2010. Filosofie a sociální vědy. ISBN 978-80-7007-321-6.

BRDEK, Miroslav a Hana. JÍROVÁ. *Sociální politika v zemích EU a ČR*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 808596371x.

BROŽ, Miroslav, Petra KINTLOVÁ a Ladislav TOUŠEK. *Kdo drží Černého Petra: sociální vyloučení v Liberci, Plzni a Ústí nad Labem*. Praha: Člověk v tísni - společnost při České televizi, c2007. ISBN 978-80-86961-27-9.

CIHELKOVÁ, Eva. *Evropská ekonomická integrace: procesy, politiky, governance*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2011. ISBN 978-80-245-1835-0.

ČEVELA, Rostislav a Libuše ČELEDOVÁ. *Sociální gerontologie: východiska ke zdravotní politice a podpoře zdraví ve stáří*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4544-2.

DUKOVÁ, Ivana, Martin DUKA a Ivanka KOHOUTOVÁ. *Sociální politika: učebnice pro obor sociální činnost*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3880-2.

EU a Evropská KOMISE. *Evropská platforma pro boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení: Evropský rámec pro sociální a územní soudržnost: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*. Lucemburk: EUR-OP, 2011. ISBN 9789279207037.

GILBERT, Mark. *European integration: a concise history*. [rev. and updated ed.]. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield Publishers, c2012. ISBN 978-0-7425-6663-7.

HRADECKÝ, Ilja. *Definice a typologie bezdomovství: [zpráva o realizaci aktivity č. 1 projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR]*. Praha: Pro Sdružení azylových domů vydala Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8.

JANDA, Josef. *Jak žít šťastně na dluh*. Praha: Grada, 2013. Finance pro každého. ISBN 9788024748337.

JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 9788024723976.

JANÍČEK, Ladislav, Karel RAIS a Miloš DRDLA. *Evropská unie: instituce, ekonomická, bezpečnostní a sociální politika*. Praha: Computer Press, 2002. Business books (Computer Press). ISBN 80-7226-819-8.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 9788074003264.

KELLER, Jan. *Soumrak sociálního státu*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-017-9.

KELLER, Jan. *Tři sociální světy: sociální struktura postindustriální společnosti*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2011. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-044-5.

KOLDINSKÁ, Kristina a Martin ŠTEFKO, ed. *Sociální reformy ve střední Evropě - cesta k novému modelu sociálního státu?*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 9788087284148.

KOLDINSKÁ, Kristina. *Gender a sociální právo: rovnost mezi muži a ženami v sociálněprávních souvislostech*. Praha: C. H. Beck, 2010. Beckova edice právní instituty. ISBN 9788074003431.

KÖNIG, Petr. *Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu*. 2., aktualiz. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2009. Beckova edice ekonomie. ISBN 9788074000119.

KRASLOVÁ, Radvana. *Trocha historie ze Skandinávie. Země Světa*. ISSN 1213-8193.

KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia, 1997. ISBN 8086395332.

LHOTSKÝ, Jan. *Ochrana lidských práv v mezinárodním právu: kontrolní mechanismy na regionální a univerzální úrovni a možnost vzniku Světového soudu pro lidská práva*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6066-1.

MAREK, Jakub, Aleš STRNAD a Lucie HOTOVCOVÁ. *Bezdomovectví: v kontextu ambulantních sociálních služeb*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0090-1.

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Vyd. 3., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-08-3.

MIROSLAV BRDEK. *Trendy v evropské sociální politice*. Praha: ASPI, 2002. ISBN 9788086395258.

PALEČKOVÁ Jana, TOMÁŠEK Vladislav a kol., *Hlavní zjištění výzkumu PISA*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2001. ISBN 978-80-905632-0-9.

PRŮDKOVÁ, Táňa a Přemysl NOVOTNÝ. *Bezdomovectví*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0.

SPICKER, Paul., Sonia. ÁLVAREZ LEGUIZAMÓN a David GORDON. *Poverty: an international glossary*. Second edition. New York: Zed Books, 2007. ISBN 9781842778234.

Strategie sociálního začleňování 2014-2020. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2014. ISBN 978-80-7421-080-8.

SVATOŠ, Miroslav. *Zahraniční obchod: teorie a praxe*. Praha: Grada, 2009. Expert (Grada). ISBN 9788024727080.

ŠMAJSOVÁ BUCHTOVÁ, Božena, Josef ŠMAJS a Zdeněk BOLELOUCKÝ. *Nezaměstnanost*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4282-3.

TOMEŠ, Igor a Kristina KOLDINSKÁ. *Sociální právo Evropské unie*. Praha: C. H. Beck, 2003. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-831-2.

TOMEŠ, Igor. *Obory sociální politiky*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-

7367-868-5.

TOMEŠ, Igor. *Sociální správa: úvod do teorie a praxe*. Vyd. 2., rozš. A přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

Elektronické zdroje

About Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://www.arbetsformedlingen.se/Globalmeny/Other-languages/About-us.html/>.

ARAÚJO Sónia, MALEČEK Petr. Strengthening Skill use and School-to-work Transitions in the Czech Republic, *OECD: Economics Department Working Papers*, No. 1206, OECD Publishing, Paris. [online]. 2015 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/5js1pz2xnm6b-en/>.

Boloňský proces. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/vysoke-skolstvi/bolonsky-proces-2/>.

Česká republika. *Euroskop.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/566/sekce/ceska-republika/>.

Cizinci: Počet cizinců. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu/>.

ČTK. Merkelová: Pokud chcete dotace EU, musíte být také solidární při řešení migrace. *Lidové noviny* [online]. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.lidovky.cz/migracni-krize-011-/zpravy-svet.aspx?klic=218103/>.

Education spending. *OECD* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/eduresource/education-spending.htm/>.

Elektronická výměna informací o sociálním zabezpečení. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=869&langId=cs/>.

ESF - Evropský sociální fond. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=325/>.

Euro Area Long Term Unemployment Rate. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/euro-area/long->

term-unemployment-rate/.

Euro Area Youth Unemployment Rate - Forecast. *Trading economics* [online]. 2018 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/euro-area/youth-unemployment-rate/forecast/>.

Europe 2020 indicators - poverty and social exclusion. *Eurostat* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_poverty_and_social_exclusion/.

Europe's largest ethnic minority continues to face intolerable discrimination and unequal access to vital services. *Council of Europe* [online]. 2016 [cit. 2018-02-16]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/europe-s-largest-ethnic-minority-continues-to-face-intolerable-discrimination-and-unequal-access-to-vital-services/>.

European anti poverty network. *EAPN Europe* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: <http://www.eapncr.org/en/eapn-europe/>.

European platform against poverty. *The European Committee of the Regions* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://cor.europa.eu/en/policies/growth-and-jobs/Pages/eu-platform-against-poverty.aspx/>.

Evropská sociální charta (původní znění). *Ministersvo práce a sociálních věcí* [online]. 2000 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/files/clanky/1218/esch.pdf/>.

Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci (EGF). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=326/>.

Fond evropské pomoci nejchudším osobám (FEAD). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1089/>.

GRAY, Alex. Why Sweden beats other countries at just about everything. *World Economic Forum* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2017/01/why-sweden-beats-most-other-countries-at-just-about-everything/>.

HÁJKOVÁ, Eva. Existuje kultura chudoby a jaké jsou perspektivy jejího vývoje? *Deník Referendum* [online]. 2015 [cit. 2017-12-18]. Dostupné z: <http://denikreferendum.cz/clanek/19463-existuje-kultura-chudoby-a-jake-jsou-perspektivy-jejeho-vyvoje/>.

Higher education and reseach. *Sweden Sverige* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://sweden.se/quick-facts/p1/>.

CHVÁTALOVÁ, Iva. Koordinace sociálního zabezpečení v Evropské unii. *Zdrojová praxe* [online]. 2010 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d10265v13173-koordinace-socialniho-zabezpeceni-v-evropske-unii/>.

Instituce EU. *FORS* [online]. 2018 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/evropska-politika/instituce-eu/#.Wow-CajOVPPY/>.

Koordinace sociálního zabezpečení. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2018 [cit. 2018-02-13]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/socialni-zabezpeceni/>.

LECERF, Marie. In The European Union: The Crisis And Its Aftermath. European Parliamentary Reseach Servise Blog [online]. 2016 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://epthinktank.eu/2016/03/22/poverty-in-the-european-union-the-crisis-and-its-aftermath/>.

MAREŠ, Pavel. Konsensuální přístup k definici chudoby: Chudoba a nerovnost. *Masarykova univerzita* [online]. 1994 [cit. 2017-10-12]. Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/111590/G_Sociologica_36-1994-1_2.pdf?sequence=1/.

MEČÍŘOVÁ, Lucie. Životní vs. existenční minimum: jaký je v tom rozdíl? *Finance.cz* [online]. 2017 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.finance.cz/501021-zivotni-vs-existencni-minimum/>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/Strategie_2020_web.pdf/.

National Social Report 2014 - Sweden. *Ministry of Health and Social*

Affairs Sweden [online]. 2014 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=11676&langId=en/>.

Nejnovější údaje ČSÚ. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/domov/>.

NĚMEČEK, Jiří. Cizinci v ČR: Vietnamci u nás zakořenili. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci_v_cr_vietnamci_u_nas_zakorenili20120214/.

Novela nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení a jeho prováděcího nařízení č. 987/2009. *Česká správa sociálního zabezpečení* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/evropska-unie/urceni-statu-pojisteni/urceni-statu-pojisteni-dle-novych-narizeni-883-2004-a-987-2009/novela-narizeni-evropskeho-parlamentu-a-rady-es-c-883-2004-a-jeho-provadeciho-narizeni-c-987-2009.htm/>.

NUDER, Pär. Saving the Swedish model: Learning from Sweden's return to full employment in the late 1990's. *IPPR* [online]. 2012 [cit. 2018-03-09]. Dostupné z: <https://www.ippr.org/publications/saving-the-swedish-model-learning-from-swedens-return-to-full-employment-in-the-late-1990s/>.

O nás. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=656/>.

Program EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI). *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-12]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=cs&catId=1081/>.

Promoting better well-being and inclusiveness in Sweden. *OECD* [online]. [cit. 2018-03-13]. 2016 Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/0316101e.pdf?expires=1520949697&id=id&accname=guest&checksum=C5416DD80E49C5271BEEE6BA2C0BE6A5/>.

Rada pro zaměstnanost, sociální politiku, zdraví a ochranu spotřebitele (EPSCO). *Rada EU* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/configurations/epsco/>.

Roma integration in EU countries. *Evropská komise* [online]. 2018 [cit. 2018-02-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/strategy/justice-and-fundamental-rights/discrimination/roma-and-eu/roma-integration-eu-countries_cs/.

Služba EURES v zemích Evropské unie (EU), Evropského hospodářského prostoru (EHP) a Švýcarska. *Integrovaný portál MPSV* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/eures/sit/>.

Social spending. *OECD* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/socialexp/social-spending.htm/>.

RYCHTEROVÁ, M. K současným aspektům švédské politiky zaměstnanosti. *VŠE* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://nf.vse.cz/workshop_admin/files/1253736663-2-7-bd9f0.pdf/.

Státní politika zaměstnanosti. *BusinessInfo.cz* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/statni-politika-zamestnanosti-3311.html/>.

Sweden GDP. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/gdp/>.

Sweden Inflation Rate. *Trading Economics* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/inflation-cpi/>.

Sweden Unemployment Rate. *Trading Economics*. [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <https://tradingeconomics.com/sweden/unemployment-rate/>.

Swedish population. *Worldometers* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.worldometers.info/world-population/sweden-population/>.

Systém pomoci v hmotné nouzi. *Ministerstva práce a sociálních věcí* [online]. 2018 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5>.

ŠUSTOVÁ, Šárka. Jak se měří materiální deprivace. *Český statistický úřad* [online]. 2015 [cit. 2017-10-13]. Dostupné z: <http://www.statistikaamy.cz/2015/03/jak-se-meri-materialni-deprivace/>.

ŠUSTOVÁ, Šárka. Měření chudoby a příjmová chudoba v České

republice. *Český statistický úřad* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <https://www.natur.cuni.cz/geografie/demografie-a-geodemografie/ceska-demograficka-spolecnost/diskusni-vecery-1/prezentace-ke-stazeni/2013-04-17-mereni-chudoby-a-prijmova-chudoba-v-cr/>.

Tématické hodnocení terciálního vzdělávání v České republice. *Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj* [online]. 2016 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: http://www.csvs.cz/projekty/2006_OECD/Country_Note_PRACOVNI_ceska%20verze.pdf/.

TOUŠEK, Ladislav. *Sociální vyloučení a prostorová segregace* [online]. 2015 [cit. 2018-03-25]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/socialni-vyloucenia-prostorova-segregace/>.

VALÁŠEK, Petr. Pravidla pro poskytování příspěvku a dotací VVŠ pro rok 2018. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2018 [cit. 2018-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45700?lang=1/>.

Veřejné databáze. *Český statistický úřad* [online]. 2018 [cit. 2018-03-26]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afPfm=VYSTUPOBJEKT&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413__VUZEMI__97__19/.

Všeobecné info o České republice. *CZ REGION* [online]. 2018 [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <http://www.czregion.cz/vseobecne-info/>.

WALACH, Václav. Sociálně vyloučené oblasti z hlediska hrozeb a rizik v politickém diskurzu. *Security Outlines* [online]. 2009 [cit. 2017-11-22]. Dostupné z: <http://www.securityoutlines.cz/socialne-vyloucene-oblasti-z-hlediska-hrozeb-a-rizik-v-politickem-diskurzu/>.

Working with the Homeless. *The European Federation of National Organisations* [online]. 2017 [cit. 2017-10-13]. Dostupné z: <http://www.feantsa.org/en/about-us/what-is-feantsa/>.

Your rights and obligations. *Försäkringskassan* [online]. 2018 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: https://www.forsakringskassan.se/omfk/dina_rattigheter_och_skyldigheter/lagar_o

ch_regler/!ut/p/z0/rY6xDoIwGISfxYGR_CUadSUYMSJG4yB0aRr4LZXaQmmI
vr3VOOvidne53HdAoQCq-
SgFd9Jorrwv6ZzNNqskShOSLdfHhMRRtiL5ISP5fgon1LAF-
qW0W7xW5LXvaQy0Mtrh3UHxFtoNyCwOndGDHDEg5nZpA1JLzZnlzknRoE
PLTNWwoX2o-hP8QPpff0cGRHHBbejz0KJQ_kTXpueQlpMnP12F3A!!/.

Zaměstnanost a sociální věci. *Evropská unie* [online]. 2018 [cit. 2018-02-2]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/employment-social-affairs_cs/.

Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení v České republice. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Czech%20Republic_cs.pdf/.

Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Švédsku. *Evropská komise* [online]. 2012 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Sweden_cs.pdf/.

Způsoby měření chudoby. *Sociální politika* [online]. 2011 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://politika-socialna.studentske.eu/2008/10/zpsoby-men-chudoby.html/>.

Právní předpisy

Jednotný evropský akt ze dne 29. 6. 1987, . Úř. věst . L 169.

Nařízení č. 574/72/EHS upravující postup při provádění nařízení č. 1408/71/EHS, obě ve znění pozdějších nařízení.

Nařízení č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

Nařízení č. 987/2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení (ES) č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení.

Nářízení Rady (EHS) č. 1408/71, o aplikaci soustav sociálního zabezpečení na zaměstnané osoby, samostatně výdělečně činné osoby a na členy jejich rodin, pohybující se v rámci Společenství.

Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství ze dne 15. března 1957.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní podpoře.

Zákon č. 286/2017 Sb., o minimální mzdě.

Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti.